

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**PREVENCE KRIMINALITY
SE ZAMĚŘENÍM NA DĚTI A MLADISTVÉ**

Autor práce: Jolana Fišerová
Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě
Forma studia: Prezenční
Vedoucí práce: prof. PaedDr. Gabriel Švejda, CSc., dr. h. c
Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce prof. PaedDr. Gabrielu Švejdovi, CSc., dr. h. c
za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

ABSTRAKT

FIŠEROVÁ, J. *Prevence kriminality se zaměřením na děti a mladistvé : bakalářská práce*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2011. 63 s. Vedoucí bakalářské práce : prof. PaedDr. Gabriel Švejda, CSc., dr. h. c

Klíčová slova: bezpečnost, dítě, kriminalita, mládež, média, prevence, výchova

Tato bakalářská práce se zabývá protizákonným jednáním dětí základních škol a hledá cesty ke zlepšení tohoto negativního společenského jevu. Rozebírá základní druhy a příčiny závadového chování dětí. Dále se práce zabývá i riziky, které hrozí dětem ve společnosti. Práce stručně popisuje historický vývoj kriminality mládeže, ale také základní pojmy jako je kriminalita, delikvence, potírání a postihy kriminality mládeže, popisuje také, jaká jsou případná výchovná opatření. Práce zjišťuje, jaké trestné činy jsou nejčastěji projednávány s mladistvými. V závěru práce jsou zhodnoceny cíle, které jsou získané za použití metod, které jsou popsány v metodice práce.

ABSTRACT

FIŠEROVÁ, J. *Crime prevention with the intention of children and young people: Bachelor thesis*. České Budějovice : The College of European and Regional Studies, o. p. s., 2011. 63s . Supervisor : prof. PaedDr. Gabriel Švejda, CSc, dr. h. c

Key words: child, criminality, media, prevention, security, upbringing, young people

This bachelor study focus on lawless behavior of elementary schools kids and searching for improvements of this negative society phenomenon. Analyses basic kinds of this exceptionable kids behavior. It also considers risks that threatens kids in the society. The study briefly describes historical development of juvenile delinquency, but also basic terms such as crime, delinquency, persecution and recourses of juvenile delinquency and describes what are the possible educational actions. Study is finding out what kind of crimes are the most argued with young people. At the end of the study are the tasks gained with usage of different methods described in the methodology of the study evaluated .

Obsah

Úvod	8
1 CÍL A METODIKA.....	10
2 PŘÍČINY TRESTNÉ ČINNOSTI DĚTÍ A MLÁDEŽE	12
2.1 Vývoj kriminality mládeže.....	13
2.2 Prevence kriminality	14
2.2.1 Primární prevence	14
2.2.2 Sekundární prevence	15
2.2.3 Terciální prevence.....	15
2.3 Vymezení základních pojmů.....	16
3 VLIV MÉDIÍ A KOMUNIKACE NA DĚTI A MLADISTVÉ	18
3.1 Osobní růst či vzestup agresivity pod vlivem televize a internetu.....	19
3.2 Internet a kyberšikana.....	19
3.3 Pornografie.....	20
3.4 Vliv komunikace na dítě	21
3.5 Možná ochrana?.....	22
3.5.1 Představujeme o.s. Salamandr	22
4 ETIOLOGIE KRIMINALITY MLÁDEŽE	24
4.1 Faktory působící v oblasti rodiny.....	24
4.2 Faktory působící v oblasti školy a mimoškolní činnosti	25
4.2.1 Volný čas	26
4.2.2 Bydliště	26
4.3 Faktor alkoholismu a drog	27
4.4 Faktory v rámci struktury osobnosti	28
5 POKLES MORÁLKY VE SPOLEČNOSTI	29
5.1 Uvědomování si sám sebe.....	30
5.2 Děti a morálka.....	30
5.2.1 Předkonvenční morálka.....	31
5.2.2 Konvenční morálka.....	32
5.2.3 Postkonvenční morálka	33
6 SOUDNICTVÍ VE VĚCECH MLÁDEŽE	34
6.1 Obecná charakteristika zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže	36
6.2 Účel zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže	37
6.3 Trestní odpovědnost mladistvých	38
6.4 Opatření ukládaná mladistvým	39

6.5	Řízení v trestních věcech mladistvých.....	42
6.5.1	Orgán sociálně-právní ochrany dětí	43
6.5.2	Probační mediační služba.....	44
6.6	Řízení ve věcech dětí mladších patnácti let	44
	DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ.....	45
	ZÁVĚR	56
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	58
	PŘÍLOHY	60

Úvod

Téma bakalářské práce bylo zvoleno z důvodu, že právě jedním z nejzávažnějších problémů v boji s kriminalitou je trestná činnost mládeže. Mladí pachatelé rozšiřují okruh osob, potenciálních nositelů nebezpečí páchaní trestné činnosti i v budoucnosti.

Kriminalita mládeže, jako součást kriminality vůbec, je negativní sociální jev charakterizovaný porušováním právního řádu, jehož subjekty jsou mladí lidé. Trestná činnost mládeže je vážným společenským problémem a jejímu snížení a omezení by se proto měla v budoucnu věnovat ještě větší pozornost než doposud. Motivy, pohnutky a příčiny, které vedou mládež k protisociálnímu chování, jsou různorodé.

Naše společnost vynakládá značné prostředky a úsilí na výchovu mládeže. Výchova a formování společenských postojů mládeže, jejího správného politického a angažovaného přístupu k budování společnosti je nesnadnou a významnou povinností nejen rodičů, ale i vychovatelů, učitelů a všech lidí, kteří mladou generaci obklopují. Proto nesmíme nic ponechat náhodě, nic zanedbat při jejich výchově.

Hlavním důvodem proč se tématem zabývat je fakt, že se kriminalita mládeže a dětí celosvětově zvyšuje. Tento problém se musí rychle a efektivně řešit. Netýká se to pouze jednotlivců, ale celé společnosti. Je třeba reagovat na charakteristické a sociální projevy chování dětí a mládeže. Mladí lidé se setkávají s různými kulturami, náboženstvím, morálkou a posuzováním společenských hodnot, z důvodu možné migrace například za studiem.

Kriminalita dětí a mládeže zahrnuje trestnou činnost mladistvých a způsobuje vážný společenský a sociální problém. Proto prevence těchto negativních jevů je velmi důležitá. S prevencí je třeba začít již od raného věku dítěte. V rodině, která je nezastupitelná, vznikají první sociální vztahy, další vznikají v dětských kolektivech, jako například ve školkách, školách, v zájmových kroužcích a klubech. Odtud pramení a utvářejí se názory a morální kvality každého jedince.

Toto téma je velice diskutovatelné, a hojně dostupné v literatuře. Kriminalitou dětí a mládeže se zabývá velká skupina autorů, jako jsou například pan Bureš, či autor Matoušek publikací „*Mládež a delikvence*“, ale autorky – ženy se velice angažují v tomto oboru. Jako zástupce můžeme uvést autorku Janu Zuzelovou se svou knihou „*Trestní zákonodárství nad mládeží*“, velice vhodnou literaturou pro děti a mladistvé je kniha „*Jak přežít doma, ve škole a mezi kamarády*“ od autorky Jane Goldmanové. Kniha je rozdělena do 10 kapitol a autorka ji napsala se smyslem pro humor, kde nabízí spoustu nápadů, informací a rad pro nejrůznější situace. Titul je určen mladým lidem, kteří se nevědí rady se školou, penězi, kamarády, se vzhledem, případně s rodinou.

1 CÍL A METODIKA

Hlavním cílem bakalářské práce je charakterizovat hlavní příčiny dětské kriminality. V práci bude poukázáno na historický vývoj, na příčiny nárůstu kriminality, na prevenci a její druhy a dále se práce zaměří se na soudnictví ve věcech mládeže, na tresty a sankce za protizákonné jednání dětí.

Druhá kapitola bakalářské práce se zaměří na možné příčiny nárůstu kriminality mládeže, historii a vývoj kriminality mládeže, ale také na druhy prevence a základní pojmy jako je kriminalita, delikvence a jiné.

Třetí kapitola se bude zabývat vlivem médií a komunikací na děti a mladistvé. Budou zde popsány problémy spojené se sledováním televize a využití internetu, nebezpečnosti kyberšikany, pornografie i vliv neziskových a příspěvkových organizací.

Další kapitola se zaměří na etiologii kriminality mládeže a bude rozdělena na jednotlivé faktory, jako problémy v rodině, ve škole, ale i s volným časem. Bude zde popsána i problematika alkoholismu a drog.

Pátá kapitola bakalářské práce se bude zabývat poklesem morálky ve společnosti. Bude zde popsáno, co to vlastně morálka je, její souvislost se sebepoznáním. Jelikož se chápání morálky mění a vyvíjí, mění se i lidské představy. Proto pohyb morálních zásad může být nejen směrem vzhůru.

Šestá kapitola se zaměří na řízení ve věcech dětí a mladistvých. Rozborem zákona č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže. Bude zde popsána historie vzniku zákona, účel tohoto zákona, odpovědnost za protiprávní jednání, řízení ve věcech s osobami mladšími patnácti let, co je to provinění, a jaké jsou druhy opatření.

K dosažení cílů bude použito faktograficko-analytické metody a také použití dotazníkového šetření, které bude poslední částí práce. Předmětem zkoumání bude trestná činnost dětí a mladistvých - rozdíl rozšířenosti mezi městy či vesnicemi, věkem, pohlavím, případně jiných faktorů z pohledu dotazovaných občanů.

Dotazník, který je zaměřený na trestnou činnost dětí a mladistvých, bude rozeslán elektronicky pomocí internetových stránek www.vyplnto.cz, kde je velké spektrum respondentů, ale bude také podáván v tištěné formě převážně na Příbramsku.

Dotazník má v úvodní části stručně popsáno, k čemu dotazníkové šetření bude sloužit. Je anonymní. První část obsahuje otázky doplňující otázky (věk, pohlaví), a druhá část volně navazuje na zjištění názoru respondentů na kriminalitu dětí a mladistvých. V závěru je poděkování za spolupráci, vynaložený čas a ochotu při vypracování.

Po vrácení vyplněných dotazníků budou odpovědi vyhodnoceny pomocí přehledných grafů. Po vyhodnocení veškerých odpovědí, bude v případě negativních výsledků navrženo například zvýšení počtu neziskových organizací k využití volného času dětí a mládeže, kde by si mohli rozvíjet kreativitu, komunikaci, znalosti a dovednosti nenásilnou formou her a soutěží.

2 PŘÍČINY TRESTNÉ ČINNOSTI DĚTÍ A MLÁDEŽE

Příčiny a podmínky páchaní trestné činnosti dětmi a mládeží jsou v jejich vývojových zvláštlostech a v mikrostruktuře, ve které žijí a vyrůstají, což je především rodina, dále pak škola, kamarádi, parta a další okruh lidí. Jsou-li vlivy na dítě během vývoje negativní, zasáhnou nejcitlivěji oblast psychiky člověka tj. motivaci, sebeovládání, citovou a morální složku osobnosti. *Nejzávažnější příčiny, které vedou děti a mládež k páchaní kriminálních deliktů jsou nedostatky v rodinné a školní výchově, mravní a citové výchově, neznalost v oblasti právního vědomí a také malá nabídka aktivit ve volném čase.* Nedostatek životních zkušeností se projevuje častou chybovostí v jednání, zejména v náročných a krizových situacích.

Můžeme rozlišit pět nejčastějších krizových situací:

- *situace s nepřiměřenými úkoly a požadavky* (velké množství úkolů, na které děti nemají dostatek sil),
- *situace problémové* (nové úkoly nelze řešit zavedenými postupy, málo zkušeností),
- *situace s překážkami* (dosažení cíle hroubí překážky, nereálná přání),
- *situace konfliktní* (střet zájmů, dítě se musí rozhodnout pro jednu věc),
- *situace stresové* (stres – odpověď organismu na silný podnět, dítě se v náročné situaci neadaptuje, nedojde ke snížení napětí).¹

Jedním z obranných mechanismů, jak zvládat náročné situace může být agrese. Nárůst dětské agresivity je v posledních letech často diskutovanou otázkou jako jedna z příčin nezákonného jednání dětí a mládeže. Jednostranné soudy odsuzující například televizi, počítačové hry, které předvádějí násilí, vznik problému zjednodušují. Kdyby příčina byla jedna a čitelná, dala by se snadno odstranit. Příčin, které způsobují násilí, může být však několik. Dospělí většinou hledají všude kolem sebe, jen ne u sebe.

¹ KAŠPAROVÁ, B. *Příčiny a podmínky páchaní trestné činnosti dětmi a mládeží*. [online]. 2010 [cit. 4. Února 2012], Dostupné z [www: http://www.zachrannykruh.cz/kriminalita/priciny_a_podminky_pachani_trestne_cinnosti.html](http://www.zachrannykruh.cz/kriminalita/priciny_a_podminky_pachani_trestne_cinnosti.html)

Přiznat si, že jsme to my, kdo dává dětem příklad, jak řešit problémy, že my jsme dětem vzorem různých způsobů jednání, je zvlášť, vyskytnou-li se problémy, velmi těžké.²

2.1 Vývoj kriminality mládeže

Při analýze kriminality je třeba věnovat zvýšenou pozornost kriminalitě věkové kategorie mládeže. Jestliže pod kriminalitou rozumíme úhrn pro společnost nebezpečných jednání, které označujeme jako trestné činy, pak u mladistvých vzhledem k věkové struktuře, biologickým, psychologickým a jiným zvláštnostem přistupujeme ještě k další diferenciaci. Právní úprava kriminality dětí a mladistvých zahrnuje především skutky, kterých se dopouští kategorie *dětské (pre) kriminality* (do 15 let), *kriminality mladistvých* (15 – 18 let) a *kriminality mladých dospělých* (od 18 do 24 let), v některých případech se uvádí i vyšší věková hranice. V některých oborech jako je speciální pedagogika, psychiatrie či psychologie, bývá kriminalita dětí a mladistvých označována pojmem *juvenilní delikvence*³.

Kriminalita z pohledu věku je převážně záležitostí mladých lidí. Nejsilnější zatížení kriminalitou je ve věku 14 – 16 let. V České republice se pachatelé do věku 30 let podílejí na celkové kriminalitě 60 %, zatímco jejich demografický podíl v celkové populaci je zhruba kolem 30 %. Pro věkovou kategorii dětí a mladistvých je při páčání trestné činnosti dlouhodobě potvrzováno, že nad rozumovou motivací převládají motivace emotivní, impulzivní pod vlivem momentální situace, případně použití nevhodných nástrojů, nedokonalá příprava, často neplánovaná, nedostatečná. Podle údajů Policie ČR je struktura objasněné obecné kriminality spáchané dětmi a mladistvými složena z 87 % majetkové, z 11% násilné a z 2% mravnostní kriminality.⁴

Vývoj kriminality mladistvých je jednou z *nejdynamičtějších oblastí kriminality* v České republice. Od roku 1991 kriminalita spáchaná dětmi a mladistvými pozvolna stoupala a dosáhla svého vrcholu v roce 1996, od té doby pozvolně klesá. Třetina trestné činnosti dětí a mladistvých je evidována jako opakovaná a to i vícekrát. Dívky se dopouštějí trestné činnosti mnohem méně než chlapci a to v poměru 1:10, a méně často

² FISCHER, S. *Sociální patologie*, Praha, 2009, s. 50 - 52

³ ZAPLETAL, J. *Kriminologie*. Praha, 2002, s. 9.

za použití násilí. Jde převážně o podvody, krádeže a kriminalitu spojenou s prostitucí. Ročně je v průměru dvěma tisícům mladistvým pachatelům soudně prokázána vina za *krádeže, ublížení na zdraví, loupeže, drogovou kriminalitu*, ale největší podíl mladistvých odsouzených je za spáchání trestného činu *pohlavní zneužívání*. Mezi nejzatíženější regiony patří Praha, Středočeský kraj a kraj Liberecký.⁵(viz. příloha I)

2.2 Prevence kriminality

Základem úspěchu prevence kriminality mládeže, je včasné působení. Vychází z předpokladu, že jde o proces, který je nutné neodkládat a hlavně nezanedbat a to už od útlého věku dítěte. **Věk do tří let** je rozhodující pro vytváření sebedůvěry a identity, které se mohou rozvinout pouze v klidném zázemí. **Ve věku od tří do šesti let** je vhodné začít s prevencí proti negativům, které dítě obklopují.(léky, alkohol, kouření). Prevence by měla být ukázána prakticky příkladným chováním nejbližších. Nejbližší jsou v tomto věku pro dítě největším vzorem. **Ve věku do 12 let** je již základ pro vnímání odpovědnosti položen. Je to také období vytváření rozvoje vztahů a vazeb a to jak k rodičům, tak k vrstevníkům, prarodičům, ale i k jiné starší generaci. Období do 18 let je nejdynamičtější a nejsložitější období v životě člověka. Velice se zmenšuje vliv rodiny a školy. Do popředí vstupují vrstevníci a kvalita trávení volného času. **Období do 21 let je obdobím**, kdy se vlivem zrání a nabývání zkušeností mění názory a postoje ke svému okolí. Osobnost mladých dospělých se stabilizuje, vytváří se důležité hodnoty a uplatňuje se snaha o seberealizaci. Získává se nezávislost na rodině a dochází k adaptaci na požadavky společnosti.⁶

Prevenci kriminality můžeme třídit podle různých hledisek. Jedním z možných hledisek třídění je podle okruhu adresátů na prevenci primární, sekundární a terciální.

2.2.1 Primární prevence

Prevence je adresována veškerému obyvatelstvu státu, města, nebo některých demograficky vymezených skupin obyvatelstva (*děti*, ženy, důchodci, národnostní a etnické menšiny, atd.). Působí na každého bez ohledu na stupeň jeho kriminálního ohrožení a dále působí na příčiny kriminality cestou sociální, kulturní a právní politiky.

⁴ ZOUBKOVÁ, I. *Kriminologie a prevence kriminality*. Praha, 2004, s. 101 -102

⁵ ZOUBKOVÁ, I. *Kriminologie a prevence kriminality*. Praha, 2004, s. 103

⁶ VEČERKA, K. *Sociálně-patologické jevy u dětí*, Praha, 2000, s 46 - 48

Primární prevenci dále členíme na sociální, která se zabývá výchovou, vzděláváním, osvětou, zaměstnaností apod. a na situační, která řeší problematiku urbanistiky (velká sídliště, apod.). Součástí je také prevence viktimologická, která informuje veřejnost či určitou skupinu obyvatelstva o případném nebezpečí (nájezdy kapsářů při sportovních utkáních, nájezdy zlodějů vozidel při automobilových nebo motocyklových závodech atd.)⁷

2.2.2 Sekundární prevence

Je orientována na potencionální pachatele, tedy na rizikové *skupiny mládeže*, alkoholiky, narkomany, žebráky, bezdomovce apod. Dále také na potencionální oběti jako jsou senioři a děti. Řeší i problematiku kriminogenní situace, což jsou nezabezpečené křižovatky, nádražní haly, místa s vysokou koncentrací kriminálních živlů a lidí stejného smýšlení. Může být tak jako prevence primární sociální, čímž je míněna zaměstnanost v konkrétním regionu (při uzavírání dolů, skláren), nebo situační, která se týká určitého tmavého prostranství, instalací kamer na nebezpečné křižovatce, zamřížování výlohy s drahým zbožím. Nesmíme také zapomenout na viktimologickou prevenci, jenž informuje důchodce konkrétního sídliště o zvýšeném množství případů přepadávání starších osob, dále také informuje žáky konkrétní školy o výskytu pedofila v okolí školy.⁸

2.2.3 Terciální prevence

Její zaměření spočívá na předcházení kriminální recidivě konkrétního pachatele pod pohrůžkou trestu a výkonu ochranných opatření, péče ze strany probační a mediační služby, ze strany péče o mládež aj. Nutné je předcházet viktimologické recidivě konkrétní oběti, tzn. nutnost provést takové úkony, aby se oběť trestného činu nestala obětí opakovaně. Nutná je především poradenská činnost posttraumatické péče.⁹

Specifické potřeby sociálně mladých jedinců jsou předmětem metod zejména sekundární prevence. Terciální prevence pak může být kritickým bodem ve vývoji

⁷ SVATOŠ, R., *Základy kriminologie a prevence kriminality*. České Budějovice, 2009. str. 56

⁸ MATOUŠEK, O. *Mládež a delikvence*, Praha, 1998, str. 253-254

⁹ SVATOŠ, R., *Základy kriminologie a prevence kriminality*. České Budějovice, 2009. str. 57

mladého člověka. Prvním důležitým krokem je vystříhat se penalizace mladého jedince za chování, které nepůsobí vážnou škodu.¹⁰

2.3 Vymezení základních pojmů

Kriminalita

Kriminalita (zločinnost) je závažným nežádoucím společenským jevem. Svými následky způsobuje značné morální i materiální škody, které negativně ovlivňují budování společnosti.

Tyto skutečnosti nás neustále nutí zamýšlet se nad příčinami a podmínkami, které plodí nebo přispívají k tomu, že část členů naší společnosti se dopouští jednání, které je v rozporu se zásadami a principy morálky.

Kriminalita má i poměrně značné negativní ekonomické důsledky na společnost, neboť náklady na trestní řízení se zvyšují, přestože se soudy v posledních letech snaží více využívat tzv. alternativních trestů, jako například služby probačních a mediačních úředníků.¹¹

Delikvence je širší pojem než kriminalita. Označuje činnost porušující nejen právní, ale i společenské normy, takže se takové jednání vztahuje také na děti a mladistvé, kteří se pak stávají delikventy. Závažnost chování obvykle stoupá s věkem. Trestná činnost dědí a mladistvých se v mnoha ohledech liší od trestné činnosti jiných věkových skupin. Záleží hlavně na stupni psychického vývoje. Mládež častěji páchá trestnou činnost ve skupinách.¹²

Provinění (čin jinak trestný) to samé jako trestný čin, pokud je spáchán osobou do 18 ti let

Mládež - Na základě zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže) vymezuje v ustanovení „mládež“ jako „dětí mladší patnácti let

¹⁰ ZAPLETAL, J. *Kriminologie*. Praha, 2002, s. 23

¹¹ ZOUBKOVÁ, I. *Kriminologie a prevence kriminality*. Praha, 2004. s. 13.

¹² SVATOŠ, R., *Základy kriminologie a prevence kriminality*. České Budějovice, 2009. str. 15

a mladiství“, přičemž je „dítětem mladším patnácti let ten, kdo v době spáchání činu jinak trestného nedovršil osmnáctý rok svého věku. Autor Chmelík spojuje mládež s různými věkovými kategorie v závislosti na předmětu a rozsahu zkoumání jednotlivých vědních oborů (kriminologie, sociologie). Sociologie bere mládež až osobu po dovršení věku „třiceti let.“ Rozdíl mezi legislativní charakteristikou a definicí podle autora Chmelíka spočívá v tom, že zákon č. 218/2003 Sb. jasně vymezuje termín „mládež“ jako „děti mladší patnácti let a mladiství, kdežto autor popisuje mládež jako fyzickou osobu mladší 18 let a prozkoumává ji z různého pohledu. Společným bodem zůstává věk, který dotyčnou osobu zařadí mezi mládež.¹³

Mladistvý je osoba ve věku 15 – 18 let

Nezletilý je osoba ve věku do 15-ti let

OSPOD odbor sociálně-právní ochrany dětí – tyto jsou zřizovány u pověřených obcí. V trestním řízení proti mládeži zastupují zájmy dítěte a zároveň činí vlastní opatření.

Závěrem můžeme konstatovat, že vysvětlení jednotlivých pojmů spojených s kriminalitou mládeže vyžaduje nemalou znalost z oblasti trestního práva a základů kriminologie a prevence kriminality. Důraz je kladen na věk, který u řešené problematiky určuje, do jaké věkové kategorie můžeme daného příslušníka zařadit. U slova kriminalita je nutné brát ohled na členění kriminality, jak z pohledu legálního, tak z pohledu sociologizujícího, protože jednotlivé členění popisuje a chápe kriminologii z jiného úhlu pohledu. Kriminalitu páchanou mládeží je potřeba minimalizovat tím, že bude vytvářet určitá preventivní opatření zamezující v páchání trestné činnosti dětí a mladistvých.

¹³ CHMELÍK, J., *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha, 2003. s. 15.

3 VLIV MÉDIÍ A KOMINUKACE NA DĚTI A MLADISTVÉ

Vzhledem k sociálním a kulturním proměnám společnosti se média stala významnými aktéry lidského života. Zaujala vedle rodiny, školy, přátel a práce roli činitele, který nás učí vnímat sebe, svůj svět. Podíl médií při vytváření názorů je předmětem veřejného zájmu a diskuse. Stačí se jen zamyslet, jak by se dětem, mladistvým i dospělým změnil všední den bez poslechu rádií, sledování televize, internetu nebo dokonce bez četby deníků, používání mobilních telefonů a podobně. Poměr přímé a nepřímé komunikace výrazně proměnil průběh života nás všech.¹⁴

V dnešní době může každé dítě v průběhu jednoho jediného dne spatřit na televizní obrazovce či na internetu desítky různých vražd, znásilnění a podobně brutálních trestných činů obvykle (alespoň v dotyčných „uměleckých počinech“) nikdy nepotrestaných. V mnoha případech jsou pachatelé dokonce ukazováni jako správní lidé a vzory, s nimiž nelze nesympatizovat. I to samozřejmě, kromě jiného, negativně působí na nevyzrálou dětskou psychiku, a tím značně ovlivňuje utváření jeho vlastních životních postojů. Vidí-li dítě například, že jemu sympatický hrdina, s nímž se v duchu ztotožňuje, řeší své potíže silou a agresivitou, je téměř jisté, že se jej při první vhodné příležitosti pokusí napodobit. Nejhorší je, že děti před takovou produkcí nejsou prakticky nijak chráněni a rodiče si mnohdy negativní dopad filmů, seriálů a dalších produktů s nevhodnou tematikou vůbec neuvědomují. K výše uvedenému je třeba ještě připočíst vliv různých idolů z řad zpěváků a dalších umělců, o nichž se neustále a do omrzení oslavně píše v řadě časopisů a novin. V poskytovaných rozhovorech se tyto idoly zpravidla vůbec netají například svým kladným vztahem k drogám, alkoholu, sexuální promiskuitě a podobným závadným aktivitám, přičemž si zřejmě ani trochu neuvědomují, jak zhoubně tato prohlášení dokážou zapůsobit na mládež, která se v nich vidí a bude chtít být jako oni. Příčin nárůstu dětské kriminality je samozřejmě jistě mnohem více, ale tyto svým vlivem jednoznačně vystupují do popředí.¹⁵

¹⁴ Urban, L., *Masová komunikace a veřejné mínění*. Praha, 2011, s. 47-48

¹⁵ Vlastní myšlenka

3.1 Osobní růst či vzestup agresivity pod vlivem televize a internetu

Výzkumy volného času mládeže dlouho zdůrazňovaly, že sledování televize a internetu zabírá čím dál více času mladých lidí. Především američtí psychologové, psychiatři, vychovatelé a sociální pracovníci považují za znepokojivé, že mnoho dětí tráví denně u televize tři až čtyři hodiny. Některé u internetu i více. Uvádějí, že tato čísla lze srovnávat s časem tráveným ve škole za sto až sto dvacet dní v průběhu jednoho roku. Výrazná skepse vůči televiznímu vysílání se prostřednictvím výzkumů šíří i do Evropy. Němečtí sociologové podtrhují spíše kladné aspekty a zdůrazňují, že televizní programy malým divákům prospívají. Objevují se hlasy, že děti, které se nedívají na televizi, se vyvíjejí daleko pomaleji.¹⁶

Pravdou je, že televizní stanice i internet nabízejí řadu programů určených speciálně pro děti. Dospělí dívající se na televizní vysílání dívají, hodnotí, co vidí, a srovnávají to s tím, co znají ze světa práce a z vlastní každodenní empirie s jednáním jiných lidí. Ale děti nedisponují s dostatečnými životními zkušenostmi. Proto mohou špatně rozumět tomu, co je jim aktuálně prezentováno. Mohou věřit, že to, co vidí v televizi, představuje skutečnost, protože nerozumějí motivům, které vedou televizní producenty k natočení určitých pořadů. Dospělí rozlišují mezi zprávami, zábavou a reklamou. Děti však nikoliv. Účinky televizního násilí na děti představují dnes speciální kapitolu rozsáhlých výzkumů. Děti jsou vystavovány násilí nejen v kriminálních příbězích a westernech, ale už i v kreslených filmech.¹⁷

3.2 Internet a kyberšikana

Postupným rozvojem informačních a komunikačních technologií se i u nás objevují případy kyberšikany. V minulosti naše společnost toto slovní spojení neznala, ale v současnosti je tomu jinak. Nikdo z odborníků, rodičů ani dětí toto slovo nepoužívali. Kybernetickou šikanu, či kyberšikanu nebo počítačovou šikanu, v anglickém podání „cyberbullying“ můžeme definovat jako agresivní zneužívání elektronických informačních kanálů a komunikačních přístrojů (e-mail, textové zprávy, mobilní

¹⁶ JEDLIČKA, R. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. Praha, 2004. s.47

¹⁷ JEDLIČKA, R. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. Praha, 2004. s. 48

telefony, pagery, pomlouvačné webové stránky) k šikanování, ponižování, trýznění jednotlivců i skupin prostřednictvím osobních útoků.¹⁸

V dnešní době **největší nebezpečí** číhá na děti a mladistvé na sociálních sítích typu **Facebook**. Tento typ služby umožňuje snadné spojení s ostatními, s možností sdílet informace i fotografie. V každém případě, pokud **nejsou dodržována bezpečnostní pravidla**, dochází ke snadnému zneužití a rozšiřování pomluv. Nejvíce ohroženy jsou děti, které tuto službu využívají, protože díky vysokému tlaku, který na ně působí, aby se staly co nejvíce oblíbenými, tak při žádosti o přátelství mohou přijmout i osobu, kterou neznají a nikdy neviděli. Tím poskytnou neznámé osobě přístup k informaci a to je činí zranitelnými. Sociální síť navíc umožňuje vytvořit si účet pod krycím jménem a kontaktovat oběť kyberšikany pod cizím jménem.

Rozdíl mezi šikanou a kyberšikanou je na první pohled jasný. Kyberšikana je speciální druh šikany. Šikana probíhá tvář v tvář, ale u kyberšikany agresor používá speciální nástroje ubližování, například kamery, mobilní telefony, sociální síť. Díky největšímu průzkumu roku 2009 a 2010 jsme zjistili, že za poslední půl rok bylo obětí kyberšikany něco kolem 10 % dětí a další průzkum nám objevil, že téměř polovina dětí se stala obětí kyberšikany. Kyberšikana nám potvrzuje myšlenku, že mládež patří do moderní společnosti plné technologií, se kterou umí velice dobře zacházet a tím upevňuje svoje postavení, hájí si svoji dominanci, či uspokojují svoji potřebu upoutat na sebe pozornost, být zajímavý, seznámit se. Musíme si přiznat, že tužka byla nahrazena mobilním telefonem a papír je nahrazen internetem¹⁹

3.3 Pornografie

Poškozují děti tím, že jim zkracují dětství, předčasně probouzí sexuální citění. Sexuální akt je zde zobrazován zcela oproštěn od lásky a vztahů. Milostný život je okrádán o něhu, tajemství a krásu objevování. V pornografických filmech je ženství velmi často ponižováno. Jistá sexuální výchova pro děti je jistě potřebná, nikoliv však touto cestou. V dnešní době můžeme pouze konstatovat, že pornografie

¹⁸ ROGERS, V. *Kyberšikana: pracovní materiály pro učitele a žáky i studenty*. Praha, 2011. s. 12-13.

¹⁹ CHROMÝ, J. *Aktuální otázky trestné činnosti páchané na mládeži*. Brno, 2010. s. 41.

a pornografických materiálů může dítě vidět za den nespočet. Kabelové televize, a internetové připojení hlásí největší počet stránek právě s tímto obsahem.²⁰

3.4 Vliv komunikace na dítě

Dorozumívání (neboli komunikace) je sdělování informací, myšlenek, názorů, a pocitů mezi živými bytostmi, lidmi i živočichy obvykle prostřednictvím společné soustavy symbolů. Zvířata se dorozumívají různými signály (zvukovými, pachovými, tancem ap.), tzv. první signální soustava, což platí i pro lidi. **Hlavním dorozumívacím** prostředkem člověka však je verbální **komunikace** (jazyk a řeč), tzv. druhá signální soustava.

První naprosto jednoduchou věcí, kterou můžeme každý večer udělat, je zeptat se dítěte, co příjemného či veselého přes den zažilo. A jakkoliv bude obsah sdělovaného dráždit k zasáhnutí, abychom to komentovali, jen nasloucháme. Naopak, slova dítěte potvrdíme například slovy: "To jsi musel mít pořádnou radost!". Dítě se k radostným zážitkům i několikrát vrací. V takových případech mu můžeme pomoci při vybavování si minulých událostí i kladením pomocných otázek typu: "A co jsi tam viděl? Jakou to mělo barvu? Říkal někdo něco?" Zcela jednoduše se ptáme a dítě náš zájem, pokud není formální, ocení. Druhou věcí, podstatně těžší, je nekomentovat události a mlčet, když si dítě způsobí úraz úderem do hlavy nebo jinou ránu. Po každém úrazu, ale třeba i při porodu, stavu bezvědomí, mdlobách či vyčerpání nemocí, zůstaneme naprosto beze slov, dítě k sobě tiše přivineme a počkáme, až přestane plakat. Pláč nikdy nezakazujeme. Dítě nelitujeme, nebrečíme nad rozlitym mlékem. Nikam to nevede a dítěti to naopak způsobí zmatek v mysli. Bolestné okamžiky se spojují s výroky, které působí jako nevědomé příkazy. Později dochází k mylnému podvědomému vyhodnocení situace a naše nevinné rčení se může zaktivovat v oblastech, kam vůbec nepatří. Důsledkem pak mohou být i různé choroby. Jakékoliv chronické choroby u dětí jsou příznakem, že v komunikaci s nimi nebylo vše úplně v pořádku. Neznamená to samozřejmě, že rodiče musí propadat panice. Jen je třeba zvážit a uvědomit si, kde jsme udělali chybu.²¹

²⁰ELIOTTOVÁ, M., *Jak ochránit své dítě*. Praha, 1995, s. 117 -118

²¹ JESENSKÁ, E. *Děti a morálka*. [online]. 2011 [cit. 4. Února 2012], Dostupné z [www: http://mladazena.maminka.cz/scripts/detail.php?id=380755](http://mladazena.maminka.cz/scripts/detail.php?id=380755)

3.5 Možná ochrana?

Jelikož je na Příbramsku aktuálním tématem snižování kriminality, je potřeba vymyslet další způsob, jak tuto situaci řešit. Oblast, která by se mohla zabývat tímto problémem a napomáhat jej řešit je oblast neziskových organizací. Je to téma aktuální, citlivé, závažné a právě proto zajímavé. V celé republice je docela velké množství takových organizací. Toto téma úzce souvisí i s nadcházející kapitolou.

3.5.1 Představujeme o.s. Salamandr

Náplní sdružení je přímá práce s dětmi a mládeží s cílem přispět ke kvalitnímu a zajímavému využití jejich času. Během svého trvání začalo o.s. Salamandr rozšiřovat nabídku zájmových aktivit i na děti neorganizované ve sdružení, a to nejen z Příbramska, ale i v dalších krajích. Jádrem dobrovolných pracovníků sdružení tvoří zkušení vedoucí z letních táborů, pedagogové z příbramských škol a další spolupracovníci z řad odborníků na různé druhy zájmových činností pro děti a mládež. V průběhu roku občanské sdružení organizuje jednodenní akce pro děti z regionu Příbram. Dospělí členové sdružení se aktivně podílí na různých společenských a kulturních akcích ve městě. Cílem nikdy nebyla jen hojná účast dětí na akcích, ale vždy děti něco nového naučit. Nejedná se jen o táborové dovednosti, rozšiřování znalostí přírody apod., ale v motivaci her je také vést děti k úctě k základním lidským hodnotám, principům tolerance, respektování, naslouchání se a zásadám demokratické společnosti. Uskutečňování těchto programů předpokládá splnění určitých podmínek. Jednak je to pracovní nasazení a obětování volného času pro práci s dětmi a mládeží, která je pro členy sdružení samozřejmostí, dále pak určité materiální a finanční zázemí. V uplynulých letech převážnou část programů realizovalo sdružení ze svých vlastních prostředků, sponzorských darů a příspěvků.²²

Aktivity jsou koncipovány tak, aby si děti nejen hrály a zajímavě vyplňovaly svůj volný čas, ale aby je veškeré aktivity vedly i k poznávání a plnily tak úlohu neformálního vzdělávání a výchovy mimo školní výuku. Prioritami projektu jsou především tyto oblasti:

²² PRŮCHOVÁ, M. Představujeme salamandr. [online]. 2012 [cit. 2. Února 2012], Dostupné z [www: http://www.Salamandr.wgz.cz/o-nas](http://www.Salamandr.wgz.cz/o-nas)

- **Ekologie** – chceme vést žáky k ochraně přírody a zdravému životnímu stylu (třídění odpadu, šetření vodou a elektrickou energií). Vlastními aktivitami se podílet na akcích Ochrany fauny (Den Země, Den zvířat...), letní táborové pobyty v CHKO Křivoklát, pobyty v přírodě v době jarních a podzimních prázdnin, turistické a cyklistické výlety, Jestřábí stezka, Den dětí v kraji Oty Pavla
- **Kulturní a poznávací aktivity** – výchova k demokracii a občanství, vztahu k regionu, navazování na tradice a zvyky regionu - poznávací jednodenní výlety za kulturními památkami, vánoční divadlo se zpíváním koled na Sv. Hoře, pěvecká soutěž Zpívání s mlokem, Jestřábí stezka, Velikonoční pobyty
- Nad rámec školního vzdělávání **rozšiřování znalostí dětí a mládeže** v humanitních, technických a přírodovědných oborech a pomoc v jejich osobnostním vývoji a rozvoji profesní orientace - návštěva kulturního představení, celotáborové hry).
- **Zdravý životní styl** – vést děti k úctě k životu a odpovědnosti za zdraví každého jedince formou sportovních aktivit : lyžování, orientační závody, cykloturistika, plavání, relaxace v bazénu, míčové a jiné sportovní hry a soutěže, turistika, vodácká turistika
- **Úcta k základním lidským hodnotám**, principům tolerance, respektování, naslouchání se a k přátelství, **utužování kamarádského klimatu** a komunikace mezi dětmi.
- **Vzdělávání pracovníků** – chceme podporovat dobrovolnou práci s dětmi a mládeží a umožnit všem pracovníkům a dětským vedoucím zvyšovat odborné předpoklady pro výkon této činnosti; 1-2krát do roka zorganizovat vlastní společná školení (např. táborová legislativa, požární řád, evakuační řád, základní požární prevence, BOZP.²³

Právě jedna z priorit „**Úcta k základním lidským hodnotám**, principům tolerance, respektování, naslouchání se a k přátelství, **utužování kamarádského klimatu** a komunikace mezi dětmi nám slouží jako jakýsi rozdělovník mezi kapitolami 3 a 4.

²³ PRŮCHOVÁ, M. Představujeme salamandr. [online]. 2012 [cit. 2. Února 2012], Dostupné z www: <http://www.Salamandr.wgz.cz/o-nas>

4 ETIOLOGIE KRIMINALITY MLÁDEŽE

Kriminalita mládeže je projevem celé řady faktorů, shodných pro kriminalitu obecně, ale též obrazem řady zvláštností této sociální skupiny, jež se vyznačuje nerovnoměrností v dozrávání jednotlivých složek osobnosti. Fyzický rozvoj a intelektuální vývoj předchází nabytí společenských zkušeností a uvědomění si vlastních schopností a možností. Nelze přehlédnout ani určité biopsychické zvláštnosti, jako například mladický maximalismus, radikalismus, kategoričnost hodnocení, napodobování „idolů“, specifickou orientaci. Negativní jevy projevující se u mládeže jsou spojeny s poruchami sociálního procesu. Nedostatek životních zkušeností podmiňuje výběr vzorů, jimž se dospívající snaží vyrovnat. U výběru nerozhoduje etická hodnota příkladů, jako spíše konečný efekt, vymykající se z konvenčního průměru. Žádný činitel nepůsobí izolovaně, ale vždy ve vzájemných vztazích. Konkrétní projevy kriminality je proto potřeba zkoumat jako výsledek procesu působení vnějších a vnitřních faktorů.²⁴

4.1 Faktory působící v oblasti rodiny

Rodina je tradičně považována za hlavního činitele, jenž svým selháváním dětem umožňuje kriminální jednání. Rodina ovšem není neměnná instituce, její funkce se v novodobé historii výrazně proměnili.

Nejplastičtější věkovým stadiem, zvláště vnímaným k vlivům okolí je dětství. Soudí se, že výchova v rodině a to v nejranějším věku, v mnohém předurčuje celý proces včleňování mladého člověka do společnosti a její kultury. Z výzkumu vyplývá, že děti podílejí-cí se na nekriminalitě pocházejí častěji ze strukturálně či funkčně neúplných rodin. Rozhodujícím činitelem v zachování funkčnosti rodiny jsou vždy samotní rodiče, jejichž každodenní příklad je obecně považován za rozhodující moment ve výchově dětí.²⁵

Existují dvě krajní možnosti: *Nezájem rodiny o dítě spojený s nedostatečným dozorem*, kdy rodina není schopna, nebo nemá zájem uspokojovat jeho potřeby a nebo *příliš ochranné postoje rodiny*, ty se projevují ve výrazném omezování

²⁴ ZAPLETAL, J. *Kriminologie*. Praha, 2002, s. 17 - 18

²⁵ MATOUŠEK, O. *Mládež a delikvence*, Praha, 1998, str. 37

samostatnosti mladého člověka, ten se pak může snažit o svou samostatnost i za cenu kriminogenního jednání.²⁶

Proto výchova dětí v rodině především žádá, aby byl v rodině vytvořen harmonický soulad mezi rodiči a samozřejmě i mezi rodiči a dětmi. Příklad rodičů je totiž nejlepším výchovným prostředkem, který může v každém směru ovlivnit výchovu a tím i formování názorů na život v rodině, v kolektivu a společnosti. Jednoznačně dokázaným faktem je skutečnost, že drtivé většiny trestných činů se dopustí jedinci, pocházející z prostředí nefunkčních rodin, které přestaly mít svou sociální funkci, nebo se zcela rozpadly.

Studie delikventně se chovajících mladistvých založené na jejich popisu rodinného prostředí ukazují rodinné prostředí přestupníků zákona jako chladné, s minimem rodičovského zájmu o děti. Rodiče jsou dětmi charakterizováni jako pasivní či odmítaví, nezainteresovaní na potřebách dítěte.²⁷

Mnozí mladí delikventi, dříve než spáchají první delikt, byli sami obětí trestné činnosti, zejména fyzického a psychického týrání v dětském věku, a to zejména rodiči. V některých rodinách je násilí obvyklým prostředkem k dosažení uspokojování potřeb, ke snížení vnitřního napětí či dokonce k udržení si prestiže. Děti tak neznají jiný způsob řešení konfliktu. V tomto případě je tedy velice potřebné dívat se na rodinu jako na celek, kde je týrání dítěte projevem určité dysfunkce.

Zdravotní komise do syndromu týraného dítěte (CAN) zahrnuje týrání tělesné, pohlavní, citové, ale i systémové týrání. Týrání je takové zacházení s dětmi, které má na ně neblahý vliv. Následky týrání jsou *bezprostřední, a dlouhodobé*. Z těch dlouhodobých vychází právě v dospělosti neschopnost navazovat citové vztahy, či dokonce *delikvence*.²⁸

4.2 Faktory působící v oblasti školy a mimoškolní činnosti

Přechodem do školy každé dítě ztrácí výlučné postavení v rodině. Musí se přizpůsobovat novému rytmu, jako například vstávání v určitou dobu, vyučovacím

²⁶ ZAPLETAL, J. *Kriminologie*. Praha, 2002, s. 18-19

²⁷ FISCHER, S., *Sociální patologie*. Praha, 2009, s. 141

²⁸ ZAPLETAL, J. *Kriminologie*. Praha, 2002, s. 19

hodinám, či dokonce odpolední přípravě do školy na druhý den. Učitel je pro dítě nejvýznamnější osobou ve škole, postupně nabývají na významu spolužáci a solidarita s nimi. Učitel se v té době stává autoritou. Význam spolužáků stoupá s blížícím se dospíváním. Jak slábne vliv některých rodin na děti a jak se mocným socializačním vlivem od druhé poloviny minulého století stávají také média a zároveň rostou obavy z neřízeného socializačního působení vrstevnických skupin, začíná být škola viděna jako málem jediné prostředí schopné garantovat „optimální“ či dokonce „vědecky promyšlené“ působení na dítě, jež je v souladu se zájmy společnosti. Míra učitelovy angažovanosti na žákově osudu ovšem může přesahovat míru rodičovského zájmu jen výjimečně.²⁹

Pedagog by měl rozpoznat „problémové“ dítě již na prvním stupni základní školy a doporučit rodičům odborné vyšetření dítěte v pedagogicko-psychologické poradně. Často bývá v kriminologii probírán vztah inteligence a delikvence. Skutečností je, že mladí delikventi mají ve srovnání s nedelikventními jedinci nižší intelektovou úroveň. To je dáno celkovou edukační zanedbaností.

4.2.1 Volný čas

Značný podíl na rozvoji negativního chování mládeže má nežádoucí způsob prožívání volného času. Delikventní mládež často přejímá způsob trávení volného času od nevhodné společnosti. Výzkumy ukazují, že delikventní jedinci mají často více volného času než jejich nedelikventní vrstevníci. To souvisí s omezenou zájmovou činností a z toho vyplývajícím pocitem nudy. Převažuje pasivní, konzumní způsob trávení volného času s nedostatkem iniciativy. Vzdělávání, tvorba, aktivní poznávání, bývají většinou zcela mimo zájem mladých delikventů. Nad delikventními dětmi obvykle chybí dohled, jak vyplňují svůj volný čas a současně chybí aktivní přispění rodiny k vytvoření pocitu bezpečí.³⁰

4.2.2 Bydliště

S trávením volného času souvisí i místo jejich pobytu (myšleno geograficky). Je prokázáno, že mnohem rizikovější je mládež z velkých měst a jejich aglomerací, než jejich vrstevníci z vesnic. Na vesnici jsou lidé stále ještě pevně spojeni s vlastními hospodářstvími, kde jim musí jejich děti pomáhat. Taková mládež potom nemá již tolik volného času na různé party. Rovněž dostupnost rizikových prostředí, kterými jsou

²⁹ MATOUŠEK, O. *Mládež a delikvence*, Praha, 1998, str. 37

³⁰ ZAPLETAL, J. *Kriminologie*. Praha, 2002, s. 20

různé herny, diskotéky a bary, je na vesnici daleko menší.

Naopak u městských dětí se často setkáváme se situací, kde jsou oba rodiče pracovně vytíženi po celý den, mnohdy až do noci. Mládež ve městech má více volného času, který bez řádného vedení rodiči, popř. školou tráví „poflakováním“ po ulicích, navštěvováním heren a podobných rizikových míst, která jsou přímo ideálním podhoubím pro formování delikventních jedinců a celých skupin.

V užším smyslu lze „místní faktor“ vidět i v jednotlivých městských čtvrtích. Neboť i zde, v rámci jednoho velkoměsta, lze pozorovat rozdíly mezi vývojem a chováním tamní mládeže.³¹

4.3 Faktor alkoholismu a drog

Mezi skutečnostmi, které vytvářejí podmínky pro páchaní trestné činnosti, zaujímá zvláštní místo alkoholismus a užívání drog. V důsledku požívání alkoholu je spácháno mnoho závažných trestných činů. Boj s alkoholismem je vážným směrem v boji s trestnou činností obecně.

Literatura k této otázce dovoluje tvrdit s naprostou určitostí, že spojitost pití alkoholu a braní drog a jeho zneužívání s trestnou činností obecně a v tom i s trestnou činností nezletilých nelze spatřovat v kategorii příčiny skutku. Je třeba vzít v úvahu, že v mnoha případech může mít požívání alkoholu a trestná činnost společný základ v podobě syndromu osobnostních a společensko-kulturních změn. Nejobecněji lze říct, že trestnou činností nezletilých vyvolávají jednak hlavně negativní činitelé tkvící v mikroprostředích pachatele, zejména v prostředí rodiny a rovněž školy, a jednak určité poruchy osobnosti. V genezi požívání alkoholu nezletilými vystupují rovněž společenské a biopsychologické faktory. Je samozřejmé, že kvalitativní rozdíly jednotlivých analyzovaných jevů nutí sledovat jen některé jim vlastní determinaty. Pomocí výzkumů se objasnilo, že u nezletilců má jak na požívání alkoholu a braní drog, tak na jejich trestnou činnost rozhodující vliv kulturně výchovná úroveň rodinného prostředí.³²

V podstatě obdobná situace je se zneužíváním omamných psychotropních látek, protože i alkohol je považován za drogu. Veškeré souvislosti mezi kriminalitou mládeže požíváním alkoholu, lze vztáhnout i na zneužívání ostatních drog. U omamných látek je to o to horší, že návyk na ně vzniká mnohem rychleji a je mnohem silnější než

³¹ OSMANČÍK, O., *Kriminalita mládeže*, Praha, 1968, s. 137-144

³² HAJNÝ, M., *O rodičích, dětech a drogách*, Praha, 2001, 27 -31

u alkoholu a jejich užívání je také mnohem finančně náročnější.

4.4 Faktory v rámci struktury osobnosti

V rámci struktury osobnosti dispozice k neadekvátnímu až delikventnímu jednání mohou pramenit i z biologických determinant v oblasti genetiky. Člověk si narozením přináší na svět určité dispozice, kde některé jsou rizikovější než jiné. Mezi vrozené faktory patří například mozková disfunkce. Rizikové dítě potřebuje podstatně větší výchovnou pozornost, než jeho vrstevníci. Při nevhodném výchovném působení mohou dispozice přerůst až do delikvence. Biologické determinanty organismu mají určité souvislosti s kriminalitou. Reakce jedinců na již zmíněný alkohol a drogy je výrazně individuální povahy. Názorněji to platí pro děti a mladistvé, kteří neočekávají snížení kontrol svého chování. Nejnebezpečnější podmíněnou reakcí je agresivita. Různé biologické anomálie mají z hlediska kriminologie také svůj význam. V pozadí různých způsobů chování, může být i invalidita. Frustrace potřeb může přerůst až do různých druhů neadekvátního jednání. Jednání mladých lidí je závislé na jejich charakteru, temperamentu a mravní orientaci.³³

Vznik a vývoj mladého delikventa je procesem, nikoliv záležitostí jednorázového vzniku. Je výslednicí řady faktorů, z nichž nejčastěji je uváděna krize hodnot, oslabení citových vazeb v rodině, preference materiálních zájmů, krize pedagogických institucí a v neposlední řadě též násilí v médiích. Tyto faktory se různě prolínají. Převažující vliv je shledáván zejména v rodinné atmosféře.

³³ ZAPLETAL, J. *Kriminologie*. Praha, 2002, s. 22

5 POKLES MORÁLKY VE SPOLEČNOSTI

V běžném životě morálka vystupuje redukována na soubor příkazů či norem chování, o kterých se většinou již dále nediskutuje. Spadá ale do oblasti morálky např. připnutí bezpečnostního pásu v autě, puštění sednout starého člověka v dopravním prostředku či podání ruky při loučení? Něco mohou být právní normy (jako bezpečnostní pásy), něco zvyk (jako podání ruky), něco má skutečně morální dimenzi. Morálka tedy představuje hodnotovou a významovou dimenzi našeho života.³⁴

Morálka je jedním ze základních regulativních prvků lidského jednání a současně je vodítkem při hledání a orientaci lidského tvora ve světě, při hledání smyslu života, jeho naplnění a štěstí. Na rodičích a učitelích záleží, zda vychovávané dítě bude obecně platné morální příkazy chápat jenom jako nepříjemné omezení svých sklonů, nebo si bude dobrovolně uvědomovat svoji svobodu a lidskou důstojnost a dobro bude realizovat pro ně samo i pro společnost jako samozřejmost. Chápání morálky společností se mění a vyvíjí, neboť se mění a vyvíjí i lidský duch, lidské představy a city a to vše ruku v ruce s rozvojem světa se všemi jeho problémy. Proto můžeme být my všichni spolutvůrci mravního pohybu ve společnosti. Každý z nás k tomu může přispět svými myšlenkami, slovy i činy. Je ovšem velmi nutné dávat pozor na jedno velké základní nebezpečí.³⁵

Všichni a tedy i děti a mladiství mají za normálních okolností svobodu se rozhodovat. V naprosté většině nelze popřít zásadní možnost svobodně se rozhodnout pro plnění mravní povinnosti. Realizace této možnosti je však ztěžována mnoha výchovnými vlivy, předsudky, zvyky a nevědomostmi. A to je právě ta oblast, ve které mohou přednášky prevence kriminality sehrát značnou pozitivní roli. Jde o vzor a o předání správných informací ve správnou dobu. Dá se předpokládat, že i přednášky realizované strážníky městské policie na školách, mohou přispět k postupnému ozdravování celé společnosti. Vždyť kde jinde by se mělo začínat, než u dětí?

Jednou z hlavních metod přivádění dětí ke správnému životu je důraz a apel na svědomí. Předpokladem svědomí jsou zvnitřnělé mravní normy osvojené v raném věku.

³⁴ BUREŠ, R., *Základy etiky*. Praha, 1991, s. 3

Žít harmonickým životem znamená i vyrovnat se svědomím, čili srovnat svoje činy s osvojenými normami. Svědomí samo však není jedinou zárukou mravného života.

Mnohokrát v historii se říkalo, že učitele lze nahradit. Nejprve když vznikl film, pak rozhlas, televize a v poslední době Internet a tzv. e-learning. Zkušenosti nás však přesvědčují, že nahradit pedagoga není dost dobře možné. Všechna uváděná média mohou výrazně pomoci při vzdělávání, mohou vytvořit podmínky pro nové formy vzdělávání, nenahradí však živý kontakt pedagoga a žáka (studenta), který je nezastupitelný, protože pedagogická komunikace nemá pouze hodnoty informační a vzdělávací, má řadu dalších vlastností (včetně emocionální stránky), které technika bude i v budoucnu jen obtížně nahrazovat, pokud je nahradí vůbec.³⁶

5.1 Uvědomování si sám sebe

Když mladý člověk dospěje k vědomí odpovědnosti za sebe, měl by se s celoživotní platností rozhodnout o svém poslání. V době, kdy si mladý člověk začíná uvědomovat „své já“, nutně hledá, kam by se obrátil. Zde se začíná směřovat k dobru nebo ke zlu. Vzhledem k nezkušenosti je to zdaleka ne konečné. K sebereflexi pomáhají člověku osobní vlastnosti a sklony. Touží po tom již ve škole, učilišti a poté ve zvoleném zaměstnání, manželství, někdy dokonce i způsobu života, kterým může být například celibát mladých lidí, kteří spatřují svůj cíl v duchovním světě. Průběh života spočívá na jeho schopnostech, na pochopení sám sebe, na sebeovládání, svědomí, a jiných vnějších vlivech. Pravda o sobě samém zaměstnává člověka od útlého dětství, až do konce jeho života. V závažné době svého rozhodování má mladý člověk už rozmanité zkušenosti a slyší rozličné názory. Jeho osobní sebeuvědomování se zdokonaluje před volbou životní cesty a dozrává pomocí utváření charakteru a vzdělání. Duševní dozrávání je podobné tomu tělesnému – dozrává v něm síla a přiměřenost k určité aktivitě.³⁷

5.2 Děti a morálka

O dětech se často říká, že jsou kruté. Kruté k sobě navzájem, ke zvířatům a dokonce i k věcem. Když třeba škubnou za vlasy, pak opravdu vší silou. Když někomu chtějí říct nebo dát najevo, že ho nemají rády, neberou si žádné servítky.

Problematikou morálního vývoje v dětském věku se intenzivně zabýval americký psycholog Lawrence Kohlberg, který navazoval na učení švýcarského psychologa Jeana

³⁶ KOHOUT, K., *Základy obecné pedagogiky*, Praha, 2002, s. 63

Piageta a zdůrazňoval závislost rozvoje chápání norem na vývoji poznávacích procesů. Tvrdil, že existují určitá stadia morálního vývoje člověka, která souvisejí s jeho věkem a rozumovými schopnostmi. Tato stadia na sebe navazují, všichni jimi procházíme a náš vývoj může na kterémkoli z nich skončit (záleží nejenom na naší úrovni poznávacích procesů, inteligenci, schopnosti abstraktního myšlení, ale i na prostředí, v kterém se pohybujeme). Morálním se podle něj člověk stává už od svého raného dětství. Jestliže dítě není schopno sebereflexe, protože úroveň jeho myšlení mu to ještě nedovoluje, neznamená to zároveň, že by bylo nemorální. Kohlberg se zajímal o to, na základě čeho považují lidé určité jednání za spravedlivé nebo nespravedlivé, a zkoumal, jak lidé vnímají morální problémy a jakým způsobem se je pokoušejí řešit.³⁸

5.2.1 Předkonvenční morálka

Nejnižší stojí předkonvenční neboli premorální úsudky, které se zakládají na vnějších důsledcích jednání a vlastních potřebách. Morálnost jednání je posuzována podle toho, jaké hmotné důsledky toto jednání přináší a jak uspokojuje vlastní potřeby. Prvním stupněm ve vývoji morálního usuzování je orientace na trest, což je typické *pro děti předškolního věku*. Morálka tohoto stadia je závislá na názorech a chování lidí, kteří jsou pro dítě významní, což jsou především rodiče a pak dále vychovatelé, starší sourozenci a členové širší rodiny. Je zde zřejmá potřeba identifikace s názorem autority a dítě v této fázi morálního vývoje považuje za dobré to, co by přineslo odměnu, co by autorita ocenila. Za špatné a nežádoucí naopak považuje to, co autorita neocení a co jemu přinese trest. Předškolní děti lépe chápou konkrétní aplikaci norem, je-li spojená s emočním aspektem hodnocení dospělých. Nejde jenom o normy, ale pochvala nebo hněv rodičů má pro ně i osobní význam a oni si na základě toho své chování buď potvrzují, nebo jsou nuceny ho korigovat. Normy, jež se jim dospělí snaží vštípit, si tak lépe pamatují a snaží si je fixují. Někdy se pro tento morální stupeň užívá termín „kvantitativní morálka“. Nechtěně ublížit dvěma lidem je považováno za horší, než úmyslně zranit jednoho člověka. Nebo když dítě neúmyslně rozbije všechny talíře v kuchyni, je to podle něj horší, než když naschvál shodí ze stolu pouze jeden. Druhým stupněm je takzvaná účelová orientace. Mezi dětmi přibližně do desátého roku věku lze

³⁷ BÍLÝ, J., *Základy etiky, estetiky a religionistiky*. Praha, 2009, s. 51-52

³⁸ HEIDBRINK, H., *Psychologie morálního vývoje*. Praha, 1997, s 28 - 30

pozorovat urputnou snahu o naprostou rovnost (prvňáček kupříkladu vyčítá rodičům, že mladšímu sourozenci pomáhají se zavazováním tkaniček a jemu už ne).³⁹

5.2.2 Konvenční morálka

Pro konvenční morálku je určující dodržování konvencí. To znamená, že dítě okolo desátého roku věku se začne přizpůsobovat většinovým hodnotám a představám. Morální je podle něj to, co se líbí ostatním a s čím souhlasí představitelé autority. Třetí stupeň bývá označován jako orientace na souhlas ostatních. Hlavní snahou dítěte nacházejícího se na tomto stupni je tedy vyhovět očekávání druhých a být v jejich očích dobrým dítětem, potažmo dobrým člověkem. Oceňovány jsou vlídnost, slušnost a zdvořilost a charakteristické je podřízení se normám sociální skupiny, ať už je to rodina nebo parta kamarádů, škola, vrstevníci v zájmovém kroužku a podobně. Tady je důležité rozlišovat. Každá skupina má totiž trochu jiná pravidla a dítě se musí přizpůsobovat té skupině, ve které se zrovna nachází. Pod tento morální stupeň spadají i děti v pubertě a v raném dospívání, o kterých se běžně říká, že se chovají výstředně a nekonvenčně. Chovají se tak, jak to po nich vyžaduje pro ně v tom věku nejdůležitější skupina, a tou jsou jejich vrstevníci. Za správné považují totéž, co jejich kamarádi a jejich chování je v tomto smyslu velmi konvenční, protože se chovají tak, aby se vyhnuly jejich nesouhlasu. Normy skupiny vrstevníků mají podle psychologů pro dítě velký význam a jejich objevení představuje jeden z mezníků rozvoje dětské osobnosti. Rodiče se s nimi setkávají většinou tehdy, když dítě udělá něco, s čím oni zásadně nesouhlasí, ale co je mezi jeho vrstevníky běžné. Sounáležitost ke skupině je pro dítě těsně před pubertou a v pubertě velmi důležitá a ono se dostává mezi jakési dva mlýnské kameny. Rodiče po něm chtějí, aby se choval striktně podle jejich norem, vrstevníci chtějí totéž, jinak ho nepřijmou mezi sebe.⁴⁰

Naučit se rozlišovat, co je dobré a co není, je těžké, protože dítě v tomto období se chce především cítit dobře a chce mít pocit, že někam patří. Na rodičích je, aby pochopili, v jakém rozpoložení se nachází, a aby mu jeho hledání ulehčili. Ze třetího stupně se mohou (ale nemusí) dostat na stupeň číslo čtyři, a tím je orientace na právo a pořádek. Tento stupeň je charakterizován takzvaným právním pozitivismem. Znamená

³⁹ JESENSKÁ, E. *Děti a morálka*. [online]. 2011 [cit. 4. února 2012], Dostupné z [www: http://mladazena.maminka.cz/scripts/detail.php?id=380755](http://mladazena.maminka.cz/scripts/detail.php?id=380755)

⁴⁰ HEIDBRINK, H., *Psychologie morálního vývoje*. Praha, 1997, s 72- 74

to nekritické respektování řádně nastolených zákonů, respektování autorit a důsledné plnění svých povinností. Jednání je posuzováno přísně technicky – správné je to, co odpovídá zákonu. Individuální zhodnocení buď úplně chybí, nebo je pokládáno za nevýznamné.

5.2.3 Postkonvenční morálka

Nejvýše stojí postkonvenční morální usuzování. Zakládá se na principech a hodnotách, které jsou platné nezávisle na autoritách, jež tyto principy zastupují. Jde o respektování všeobecných individuálních práv, rozhodování je založeno na abstraktních etických principech a respektuje lidskou rovnost a důstojnost. Posledním stupněm je orientace na všeobecně platné etické principy. Tyto principy jsou abstraktní povahy, nejsou tedy konkrétní, jako je například biblické desatero. Jednání člověka podléhá univerzálním principům spravedlnosti, lidské vzájemnosti, rovnosti práv a respektování důstojnosti každého jednotlivého člověka. Při rozhodování je třeba vcítit se do situace všech zúčastěných a neupřednostňovat své zájmy před zájmy jiných. Jak namítají Kohlbergovi kritici, skutečnost, že člověk dosáhl nejvyššího stupně morálního usuzování, neznamená, že se v určitých situacích nezachová podle stupně číslo dvě a neupřednostní své zájmy. Jisté však je, že dítě přebírá normy takové, jaké vidí kolem sebe.⁴¹

⁴¹ JESENSKÁ, E. *Děti a morálka*. [online]. 2011 [cit. 4. Února 2012], Dostupné z www: <http://mladazena.maminka.cz/scripts/detail.php?id=380755>

6 SOUDNICTVÍ VE VĚCECH MLÁDEŽE

Trestní právo, stejně jako každé odvětví práva, prošlo složitým historickým vývojem. Nežádoucí chování jedinců bylo postihováno tresty již odedávna. Ovšem skutky, které dnes nazýváme trestnými činy, tehdy nebyly chápány jako skutky proti společnosti, ale jako poškozování soukromých zájmů. Ve středověku se začaly objevovat první náznaky regulace chování ve společnosti. Trestní předpisy nebyly jednotné. Platilo takzvané domácí právo obyčejové, které mělo mnoho společného, ale v jednotlivých kmenech či obcích se lišilo. Sjednáním trestně právních předpisů začalo na území Čech roku 1627, a na Moravě roku 1628. Obnovené zřízení zemské však postrádalo úpravu trestní odpovědnosti nedospělých pachatelů. Rozlišovali se pouze dvě věkové stupnice, a sice nedospělost a dospělost. Základ trestních zákoníků tvořila *Constitutio Criminalis Carolina* císaře Karla VI. Tento předpis stanovil všeobecné pravidlo mírnější posuzování trestných činů u mladistvých osob.⁴²

Také hrdelní řád Josefa I. Z roku 1707, platný pro Čechy, Moravu a Slezsko stanovil, že jako polehčující okolnost bude brán mladistvý věk. Důležitým dokumentem byl Hrdelní řád z roku 1768, který rozdělil trestní právo mladistvých do tří skupin:

- Dětství (do 7 let),
- Nedospělost (do 14 let),
- Věk mladiství (do 16 let)

Trestní odpovědnost u dětí neexistovala a u mladistvých byly ukládány tresty nižší než u dospělých, kde odpovědnost platila v plném rozsahu.⁴³

Počátky samostatného systému *justice nad mládeží* je možné spojovat s rokem 1899, kdy ve státě Illinois v USA došlo k založení prvního řádného soudu pro mladistvé (osoby mladší 18 let). Z hlediska historického pak vytvoření soudu pro mládež bylo výsledkem snah reformního hnutí *Za záchranu dítěte* (*Child Savers*), které se zasazovalo o zněnu zákonů ve prospěch ohrožené a delikventní mládeže. Reformní hnutí *Zachránců dítěte* vycházelo z ochraňujícího pojetí, podle níž stát prostřednictvím soudu zajišťuje dětem řádnou péči a výchovu, jestliže jeho rodiče nestačí na výchovu a dítě se o sebe

⁴² ZUZELOVÁ, J. *Trestní zákonodárství nad mládeží*, Brno, 1997, s. 14

⁴³ ZUZELOVÁ, J. *Trestní zákonodárství nad mládeží*, Brno, 1997, s. 16

nedovede postarat samo. Soud sleduje především zájem dítěte a jeho hlavním úkolem není zjistit, zda se dítě dopustilo nějakého deliktu, ale stanovit jaké jsou skutečné objektivní potřeby dítěte a jak je nejlépe uspokojit. Proto v tomto systému soudnictví nebylo až do počátku 80. let 20. století zpravidla reagováno na kriminalitu typickými prostředky trestního práva (tresty), ale spíše postupy medicínskými, psychologickými a sociálně-právními. Soudy pro mladistvé se více orientovaly na osobu pachatele než na spáchanou trestnou činnost, neboť smyslem byla jak individualizace postupu soudu, tak i úkladných opatření.⁴⁴

Charakteristickým rysem soudu pro mladistvé byla skutečnost, že soud disponoval jak pravomocí civilněprávní, vykonávanou nad mládeží ohroženou, narušenou či jinak zanedbanou, tak pravomocí trestněprávní, vykonávanou ve věcech mládeže delikventní. Mezi další charakteristické rysy těchto prvních soudů lze například řadit:

- Oddělené slyšení, což znamená, že hlavní líčení ve věcech osob mladších 18 let je konáno před zvláštními soudy, představované buď samostatnou soustavou soudců pro mládež, či vytvořením speciálních soudů či senátů v rámci obecného soudnictví
- Trestní řízení je vedeno neformálně a je charakteristické paternalistickou pravomocí
- Probační systém (pokud je zaveden) je zaměřen na nápravu osoby, kde lze dovést, že mnohem větší pozornost je soustředěna na osobu delikventa
- Nedochozí k oddělení delikventní mládeže od mládeže narušené či zanedbané, stát poskytuje oběma stejnou péči a kontrolu.⁴⁵

Pojetí československého systému trestní justice nad mládeží bylo vytvořeno zákonem o trestním soudnictví nad mládeží z roku 1931. Zákon vycházel ze zásady, že stát má ohledně mladistvých provinilců ve věku dovršení čtrnácti let do dovršení osmnácti let jiné úkoly, než ohledně dospělých pachatelů. Dominantní úlohu zde sehrála výchova spolu se snahou ochránit mladistvého před všemi škodlivými vlivy, které by mohly ohrozit jeho další vývoj. Tímto zákonem došlo poprvé v našich podmínkách

⁴⁴ KRATOCHVÍL, V. *Trestní právo hmotné*. Brno, 2002. s.720

k samostatné kodifikaci trestního práva mládeže a k vytvoření samostatného trestního systému nad mládeží.⁴⁶

Zákon v první řadě rozlišoval osoby *nedospělé* (do 14 let) a osoby mladistvé (mezi čtrnáctým a osmnáctým rokem věku) a určil jako minimální věk pro trestní odpovědnost dovršení čtrnácti let. Počátek trestní odpovědnosti byl spojen s ukončením školní docházky. Tak byla realizována zásada, že „*dítě školou povinné nenáleží před trestního soudce*“. Trestní odpovědnost byla konstruována jako trestní odpovědnost *relativní*, tedy podmíněná. Znamenalo to, že byl určen minimální věk, jehož dosažení bylo podmínkou vzniku trestní odpovědnosti, to však ještě neznamenalo, že by musel být každý mladiství za spáchaný trestný čin odpovědný. Mladiství byl trestně odpovědný tehdy, pokud dosáhl takového stupně vývoje po stránce intelektuální a mravní, jaký je obvyklý u jeho vrstevníků a umožňoval mu rozpoznat bezprávnost svého jednání a podle toho toto jednání usměrnit.⁴⁷

6.1 Obecná charakteristika zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže prošel v roce 2011 novelou, která se týká pouze některých paragrafů, které pro práci nejsou použity.

Zákon vznikl jako reakce na dosud absentující samostatnou právní úpravu trestní odpovědnosti, trestání a řízení v trestných věcech mladistvých. Vynětí hmotně právních a procesních ustanovení o mladistvých z obecných trestněprávních kodexů je vyjádřením snahy o zásadní změnu v celkovém pojetí zacházení s delikventní mládeží, neboť nejde jen o zvýraznění specifik. Pro samostatnost právní úpravy dále mluví i to, že v obecných trestněprávních předpisech nelze zpravidla zakotvit opatření a postupy, převážně civilněprávní povahy, přijímané vůči dětem mladších patnácti let v případě spáchání činu jinak trestného, neboť do obecných trestněprávních předpisů nepatří.⁴⁸

Základním rysem nového zákona je snaha v jediné normě komplexně postihnou problematiku zacházení se všemi dětmi a dospívajícími, který svým jednáním poruší

⁴⁵ ZUZELOVÁ, J. *Trestní soudnictví nad mládeží*, České vězeňství 1996, s 33

⁴⁶ SCHELLEOVÁ, I. *Právní postavení mladistvých*, Praha, 2004, s 36-37

⁴⁷ SCHELLEOVÁ, I. *Právní postavení mladistvých*, Praha, 2004, s 38

ustanovení trestního zákona. Znamená to, že každý takový případ bude projednáván specializovaným soudem pro mládež, který bude moci vybrat takové opatření, které bude nejvhodnější s ohledem na věk dospívajícího, jeho rozumovou a mravní vyspělost a i závažnost jím spáchaného činu.

Opatření uplatňovaná u mladistvých pachatelů by měla mít zpravidla *smíšenou povahu*, to znamená zahrnovat prvky výchovné, léčebně-ochranné i takové, které zabezpečují ochranu sociálního okolí prostřednictvím kontroly, dohledu a výjimečně izolace. Takto konstruovaná opatření by působila v systému sankcí jako cizí prvek a bylo by velmi obtížné je správně aplikovat a vykládat.⁴⁹

6.2 Účel zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže

Zákon upravuje podmínky odpovědnosti mládeže za protiprávní jednání v trestném zákoně, opatření ukládaná za takové činy, postup, rozhodování a výkon soudnictví ve věcech mládeže. Zákon se vztahuje na dvě věkové skupiny mládeže – na děti mladší patnáct let, které se dopustili činu jinak trestného a na mladistvé – jež překročily patnáctý rok a nepřekročily osmnáctý rok svého věku.

§ 1 odstavec 2 zákona stanovuje, že projednáváním protiprávních činů, kterých se dopustili děti mladší patnácti let a mladiství, se sleduje, aby se toho, kdo se takového činu dopustil, užilo opatření, které účinně přispěje k tomu, aby se nadále páčání protiprávního činu zdržel a našel si společenské uplatnění odpovídající jeho schopnostem a rozumovému vývoji a podle svých sil a schopností přispěl k odčinění újmy vzniklé jeho protiprávním činem. Řízení musí být vedeno tak, aby přispívalo k předcházení a zamezování páčání dalších protiprávních činů.⁵⁰

Zákon v ustanovení § 2 vymezuje základní pojmy, Především, že protiprávním činem mladistvých se rozumí provinění, nebo čin jinak trestný, mládeží se rozumí děti mladší 15 let a mladiství, dítětem mladším patnácti let ten, kdo v době spáchaní činu

⁴⁸ KRATOCHVÍL, V. *Trestní právo hmotné*. Brno, 2002. s.732

⁴⁹ SCHELLEOVÁ, I. *Právní postavení mladistvých*, Praha, 2004, s 46

⁵⁰ ČESKO. Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže. In: *Texty zákonů, Česká republika*, 2012, s. 244

jinak trestného nedovršil patnáctý rok věku, mladistvým ten, kdo v době spáchání dovršil patnáctý rok, ale nedovršil osmnáctý rok.

Základní zásady vztahující se k soudnictví ve věci mládeže jsou uvedeny v § 3 zákona. Zásady vycházejí z principu, že všechna opatření, postupy a prostředky ustanovené tímto zákonem je třeba využívat k obnově narušených sociálních vztahů, ke znovu začlenění do jeho sociálního prostředí a k prevenci trestné činnosti. Mezi specifická práva mladistvých i osob mladších patnácti let patří i právo na ochranu před zásahy do jejich osobní svobody a soukromí. Státní zástupci v přípravném řízení postupují tak, aby byla respektována zásada rychlosti. (§ 3 odstavec 6). Zásada rychlosti řízení a právo mladistvého na projednávání věci bez zbytečného odkladu a v přiměřené lhůtě soudem pro mládež.⁵¹

Řízení podle zákona musí směřovat k tomu, aby poškozený dosáhl náhradu škody způsobené protiprávním činem nebo se mu dostalo jiného přiměřeného zadostiučinění. K dosažení tohoto účelu jsou orgány činné podle tohoto zákona povinny přihlížet k oprávněným zájmům poškozeného, dbát na to, aby byl poučen o svých právech a byla mu poskytnuta možnost uplatnění – v přípravném řízení proti mladistvým, tak i v řízení před soudem je třeba posoudit vhodnost a účelnost některého ze zvláštních způsobů řízení vedoucích mimo jiné k náhradě škody. Soudci, státní zástupci, příslušníci policejních orgánů a úředníci Probační a mediační služby působící v trestních věcech mládeže musí mít zvláštní průpravu pro zacházení s mládeží. Soudnictví ve věcech mládeže a ve věcech posuzování činů jinak trestných spáchanými dětmi mladšími patnácti let vykonávají soudy pro mládež.⁵²

6.3 Trestní odpovědnost mladistvých

Dosavadní věková hranice počátku trestní odpovědnosti je obhajována zejména tím, že věk 15 let odpovídá počátku odpovědnosti v oblasti pracovněprávní, jakož systému základního vzdělání mládeže. Zastánci snížení věkové hranice trestní odpovědnosti poukazují na nárůst kriminality spáchané dětmi do patnácti let, vyznačující se brutalitou a závažností.

⁵¹ ČESKO. Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže. In: *Texty zákonů, Česká republika*, 2012, s. 244

Ve většině evropských zemí se pohybuje věk počátku trestní odpovědnosti mezi 14 – 16 lety. Obecně lze konstatovat, že v těch zemích, kde je počátek odpovědnost nižší, případně velice nízký (Velká Británie 10 let, Severní Irsko dokonce 7 let) je příslušnou právní úpravou vytvořen větší prostor pro rozhodování a výchovné působení sociálních pracovníků, učitelů, psychologů a k tomu účelu školených pracovníků z veřejnosti než v zemích, kde je trestní odpovědnost posunuta výše.⁵³

Podle českého trestního práva začíná trestní odpovědnost jedince dnem následujícím po dosažení patnácti let. Z pohledu platné teorie trestního práva je třeba zdůraznit, že pro vyvození trestní odpovědnosti je důležitý takzvaný *matrikový věk*. Věk počítaný od data narození, uvedeného v matrice. Předpokládá se, ve věku patnácti let je jedinec natolik vyspělý a to jak psychicky tak i mentálně, aby byl schopný chápat význam svých činů a byl schopen usměrňovat své jednání.

Je třeba poukázat, že vývoj jedinců je individuálně různý, tudíž pevná hranice nemusí vždy vystihnout zvláštnosti konkrétního případu. Jde o to, že nesoulad mezi matrikovým a mentálním věkem může vyvolat jiné důsledky.⁵⁴

Nezralost mladistvého musí být podstatná, to znamená, že musí být zřejmé, že v době spáchání činu nedosáhl intelektuální případně mravní vyspělosti, které dosahují jeho vrstevníci. V praxi bude přibrán znalec z oboru psychologie mládeže ke zkoumání mladistvého v případě, kdy na základě výsledků budou pochybnosti o jeho duševní zralosti, obdobně jako tomu je v případě pochybností o plné přičetnosti. Zákon vychází ze zásady, že na každý čin, a to i čin jinak trestný je třeba adekvátně reagovat. Proto je stanoven i postup soudu pro mládež v případě, dopustí-li se mladistvý, který není trestně odpovědný z důvodu nízké mravní vyspělosti.

6.4 Opatření ukládaná mladistvým

Zájem na ochraně mládeže před škodlivými vlivy je prioritou, na vytvoření podmínek pro zdravý sociální a duševní rozvoj, na obnově jednáním narušených sociálních vztahů a dosažení toho, aby v budoucnu bylo co nejvíce omezeno páchaní protiprávních činů. Trestní právo mládeže je orientováno do budoucnosti, jeho těžiště

⁵² SCHELLEOVÁ, I. *Právní postavení mladistvých*, Praha, 2004, s 51

⁵³ SCHELLEOVÁ, I. *Právní postavení mladistvých*, Praha, 2004, s 52

⁵⁴ KRATOCHVÍL, V. *Trestní právo hmotné*. Brno, 2002. s. 362

spočívá v přijímání opatření, prostřednictvím kterých lze *předejít recidivě*. Proto sociální reakce na provinění se neoznačuje vžitým termínem *trest*, ale naopak je takto reakce zaměřená na společnost a pojmenována *opatření*. Opatření zahrnuje prvek újmy, ale jeho hlavní obsah spočívá v aktivním zacházení a působení na dosud napravitelného dospívajícího jedince. Předpoklad napravitelnosti je dán tím, že jedinec je mentálně, duševně i sociálně nezralý.⁵⁵

Právními následky provinění – opatření jsou podle zákona *výchovná opatření, ochranná opatření a trestní opatření*.

Výchovnými opatřeními jsou:

- *dohled probačního úředníka* – probační úředník pravidelně sleduje chování odsouzeného mladistvého v jeho prostředí
- *probační program* – jedná se o programy sociálního výcviku, psychologického poradenství, vzdělávací či rekvalifikační programy nebo programy zahrnující obecně prospěšnou činnost (nejedná se o trest obecně prospěšných prací)
- *výchovné povinnosti* – povinnosti směřující k zajištění řádného života, např. povinnost bydlet s rodičem, nahradit způsobenou škodu, vykonat společensky prospěšnou činnost, podrobit se léčení závislosti apod.
- *výchovná omezení* – např. zákaz návštěv určitých akcí, zákaz styku s konkrétními osobami, zákaz užívání návykových látek apod.
- *napomenutí s výstrahou* – soudce nebo v přípravném řízení státní zástupce mladistvému důrazně vytkne protiprávnost jeho činu a upozorní ho na důsledky, které mu hrozí, pokud by se v budoucnu dopouštěl další trestné činnosti.⁵⁶

Ochrannými opatřeními jsou

- *ochranné léčení* – např. psychiatrické, protialkoholní, protitoxikomanické nebo sexuologické

⁵⁵ SCHELLEOVÁ, I. *Právní postavení mladistvých*, Praha, 2004, s. 60

⁵⁶ Trestní řízení ve věcech dětí a mladistvých[online]. 2011 [cit. 9. března 2012]. Dostupný z [www: http://www.trestni-rizeni.com/vyklad-pojmu/trestni-rizeni-ve-vecech-deti-a-mladistvych](http://www.trestni-rizeni.com/vyklad-pojmu/trestni-rizeni-ve-vecech-deti-a-mladistvych)

- zabezpečovací detence – je to vlastně ochranné léčení, které ale je vykonáváno v uzavřeném zařízení, spravovaném vězeňskou službou, takže je mnohem těžší z něj uprchnout, než když je léčba vykonávána v lékařském zařízení
- ochranná výchova – ukládá se v případech, kdy o výchovu mladistvého není dostatečně postaráno, dosavadní výchova mladistvého byla zanedbána nebo prostředí, v němž mladistvý žije, neskýtá záruku řádné výchovy. Vykonává se ve zvláštních ústavech pro mladistvé.
- zabrání věci či jiné majetkové hodnoty – týká se to věcí, které byly získány trestným činem nebo věcí, které ohrožují bezpečnost, či věcí, které náležejí mladistvému, kterého nelze odsoudit, nebo u něhož bylo upuštěno od uložení opatření.⁵⁷

Trestní opatření:

- obecně prospěšné práce – horní hranice je poloviční oproti trestu obecně prospěšných prací ukládanému dospělým pachatelům, musí se přihlídnout k možnostem mladistvého a jeho poměrům
- domácí vězení – ukládá se mladistvým za stejných podmínek jako dospělým pachatelům, tedy na dobu až dvou let (jde o nové trestní opatření, které lze uložit od 1. 1. 2010)
- zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce – mladistvému může být tento trest uložen nejdéle na dobu 5 let (jde o nové trestní opatření, které lze uložit od 1. 1. 2010)
- peněžité opatření – může být uloženo ve výši 10 až 365 denních sazeb, přičemž denní sazba se smí pohybovat v rozmezí 100 – 5.000,- Kč. Opatření lze uložit jen tehdy, je-li mladistvý výdělečně činný nebo to umožňují jeho majetkové poměry
- peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu – je to vlastně pohrůžka peněžitým opatřením. Mladistvému se stanoví zkušební doba. Pokud v ní nepovede řádný život, bude muset peněžité opatření zaplatit.

⁵⁷ Trestní řízení ve věcech dětí a mladistvých[online]. 2011 [cit. 9. března 2012]. Dostupný z [www: http://www.trestni-rizeni.com/vyklad-pojmu/trestni-rizeni-ve-vecech-deti-a-mladistvych](http://www.trestni-rizeni.com/vyklad-pojmu/trestni-rizeni-ve-vecech-deti-a-mladistvych)

- propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty – lze uložit, jedná-li se o věc, která byla použita ke spáchání provinění nebo k tomu byla určena, nebo o věc získanou proviněním či ji získal za věc získanou proviněním.
- zákaz činnosti – uložený zákaz nesmí být na překážku přípravě na povolání mladistvého a nesmí být delší než 5 let
- vyhoštění – lze uložit jen cizincům, kteří v České republice nemají rodinu a nemají zde ani azyl
- odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem – je to obdobné jako u dospělých pachatelů, jedná se vlastně o pohružku odnětím svobody. Mladistvému se stanoví zkušební doba, pokud v ní nepovede řádný život, bude muset vykonat odnětí svobody v příslušné věznici pro mladistvé
- odnětí svobody nepodmíněné – lze je uložit jen tehdy, kdy by žádná jiná opatření nevedla k dosažení účelu zákona, tj. zejména k nápravě mladistvého. Oproti dospělým obviněným se trestní sazby snižují na polovinu, přičemž dolní hranice nesmí přesáhnout jeden rok a horní hranice 5 let odnětí svobody. Pouze v případech, kdy by dospělému pachateli mohl být uložen výjimečný trest, může být opatření odnětí svobody uloženo mladistvému až na 10 let. Toto trestní opatření se vykonává odděleně od dospělých odsouzených ve zvláštních věznicích pro mladistvé nebo alespoň ve zvláštním oddělení věznice.⁵⁸

6.5 Řízení v trestních věcech mladistvých

Řízení v trestních ve věcech mladistvých se vyznačuje různými odchylkami oproti původní právní úpravě. Důraz je kladen na *osobní a odborné* předpoklady u osob, které se podílejí na řešení. V řízení proti mladistvým je třeba dbát na to, aby vyšetřování, projednávání a rozhodování trestních věcí bylo svěřováno osobám, jejichž znalost otázek souvisejících s výchovou mládeže zaručí splnění výchovného účelu řízení. Orgány činné postupují ve spolupráci s příslušným orgánem sociálně-právní ochrany dětí a s Probační a mediační službou.⁵⁹

⁵⁸ Trestní řízení ve věcech dětí a mladistvých[online]. 2011 [cit. 9. března 2012]. Dostupný z [www: http://www.trestni-rizeni.com/vyklad-pojmu/trestni-rizeni-ve-vecech-deti-a-mladistvych](http://www.trestni-rizeni.com/vyklad-pojmu/trestni-rizeni-ve-vecech-deti-a-mladistvych)

⁵⁹ ČESKO. Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže. In: *Texty zákonů, Česká republika*, 2012, s. 244

Mezi další významné subjekty se řadí zájmová sdružení občanů, místní komunity a nositele jednotlivých mediačních a probačních programů. Zajištění těchto subjektů by mělo výrazně přispět k včasné přiměřené reakci na delikvenci mládeže. Proto je třeba spolupracovat s těmito subjekty a též je předpokládán jejich podíl na výkonu soudních rozhodnutí a spolupůsobení na nápravě mladistvých.⁶⁰

6.5.1 Orgán sociálně-právní ochrany dětí

Tímto orgánem je zpravidla referát sociálních věcí příslušného obecního úřadu nebo obce s rozšířenou působností, pověřený pracovníkem sociálně-právní ochrany dětí. Spolupráce orgánů činných v trestním řízení a úředníků Probační a mediační služby s příslušným orgánem sociálně-právní ochrany dětí by měla sledovat posílení výchovného působení řízení ve věcech mladistvých, vytvoření podmínek pro individuální přístup řešení jednotlivých věcí, včasnou reakci na potřeby a zájmy mladistvých a poškozených osob a zaměřit se na zamezení a předcházení trestné činnosti.⁶¹

Zpráva o osobních, rodinných a sociálních poměrech mladistvého a aktuální životní situace musí být písemná, musí obsahovat věk, stupeň jeho zralosti, postoj k provinění a jeho ochotu zajistit nápravu způsobených škod nebo odčinění dalších následků, rodinné poměry mladistvého, záznamy o školní docházce, prospěchu, chování, a případně je-li zaměstnán, přehled jeho případných předchozích provinění a opatření vůči jemu použitých, jakož i popis jeho výkonu, včetně způsobu chování mladistvého.

Příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí je bez zbytečného odklad vyrozuměn o zadržení, je informován o zahájení trestního stíhání mladistvého a vyrozuměn o hlavním líčení a veřejném zasedání. Zástupce příslušného orgánu v rámci hlavního líčení a veřejného zasedání proti mladistvému stanoví právo činit návrhy a dávat vyslychaným otázky, slovo k závěrečné řeči po mladistvém. Opis rozsudku se doručí též příslušnému orgánu.⁶²

⁶⁰ ČESKO. Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže. In: *Texty zákonů, Česká republika*, 2012, s. 244

⁶¹ SCHELLEOVÁ, I. *Právní postavení mladistvých*, Praha, 2004, s. 89-91

⁶² SCHELLEOVÁ, I. *Právní postavení mladistvých*, Praha, 2004, s. 93

6.5.2 Probační mediační služba

Probační a mediační služba usiluje o zprostředkování účinného a společensky prospěšného řešení konfliktů spojených s trestnou činností a současně organizuje a zajišťuje efektivní a důstojný výkon alternativních trestů a opatření s důrazem na prevenci kriminality. Probační a mediační služba ČR představuje novou instituci na poli trestní politiky, vychází ze součinnosti dvou profesí – sociální práce a práva, zejména trestního. Vyváženým propojením obou se vytváří nová multi-disciplinární profese v systému trestní justice.⁶³

Pro zacházení s mládeží musí mít soudci, státní zástupci, příslušníci policejních orgánů a právě úředníci Probační a mediační služby *zvláštní průpravu* pro zacházení s mládeží. Spolupráce orgánů činných s Probační a mediační službou upravuje oblast řízení v trestných věcech mladistvých. Dohled probačního úředníka spočívá v pravidelném sledování chování mladistvého v jeho rodině, v kontrole dodržování uloženého probačního programu a výchovných povinností a v pozitivním vedení k životu v souladu se zákonem, aby v budoucnu vedl řádný život a mladistvý je povinen spolupracovat s probačním úředníkem, dostavovat se ve lhůtách, které mu byly probačním úředníkem stanoveny, informovat pracovníka o svém pobytu, případném zaměstnání, nebránit probačnímu úředníkovi ve vstupu do obydlí. Probační úředník může podávat návrhy v řízení v trestných věcech mladistvých, kterými jsou například: návrh na změnu nebo zrušení výchovných opatření, na upuštění od výkonu, ale i o změnu ochranné výchovy.

Rozdíl mezi činnostmi probační a mediační služby a orgánů sociálně-právní ochrany dětí by měl spočívat v tom, že OSPOD jdou i do minulosti dětí a mladistvých. Ovšem činnost PMS by měla směřovat do jejich přítomnosti a budoucnosti.⁶⁴

6.6 Řízení ve věcech dětí mladších patnácti let

V řízení proti dětem mladším patnácti let, které se měly dopustit činu jinak trestného, postupuje soud pro mládež podle zvláštních právních předpisů upravujících občanské soudní řízení, neboť děti mladší patnáct let *nejdou trestně odpovědné*, proto proti nim nelze vést trestní řízení. Dítěti mladšímu patnáct let, které se dopustilo činu

⁶³ *Probační a mediační služba. O nás.* [online]. 2012 [cit. 7. března 2012]. Dostupné z [www: https://www.pmscr.cz/o-pms/](https://www.pmscr.cz/o-pms/)

jinak trestného, lze opatření uložit na návrh státního zastupitelství. Pokud se dopustí jednání, které jinak nese znaky trestného činu, koná se řízení podle občanského soudního řádu (tedy nikoliv podle trestního řádu). V tomto řízení musí mít dítě opatrovníka (zpravidla jím je advokát). Pokud soud neupustí od uložení opatření, může dítěti uložit dohled probačního úředníka, zařazení do vhodného výchovného programu či ochrannou výchovu.⁶⁵

Při ukládání opatření v podobě dohledu probačního úředníka a zařazení do vhodného výchovného programu ve středisku výchovné péče soud pro mládež dbá nevýchovné působení dítěte a sleduje i preventivní účinek opatření. Obligatorně se uloží ochranná výchova dítěti, které spáchalo čin, za který trestní zákon ve zvláštní části dovoluje uložení výjimečného trestu, a které v době spáchání dovršilo dvanáctý rok svého věku a je mladší patnáct let. Dítěti může být uloženo i více opatření, je-li to potřebné k dosažení účelu. O uložení opatření soud pro mládež rozhoduje rozsudkem. V řízení je nutné chránit soukromí dítěte ve stejném rozsahu jako u mladistvého.⁶⁶

DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

Cílem dotazníkového šetření bylo zjistit zkušenosti občanů s kriminalitou páchanou mládeží, zda-li se již v minulosti s kriminalitou dětí setkali a s jakým druhem, popřípadě bylo dotazováno, jestli si lidé myslí, že je kriminalita dětí a mladistvých rozšířená a to jestli více ve městech či na vesnicích. Jedna z otázek se týkala také dotazu, kdo by měl zajišťovat prevenci kriminality – škola, rodina.

Metoda dotazníkového šetření byla zaměřena na cílovou skupinu lidí od 15-51 a více let s možností vyplnění na internetových stránkách www.vyplnto.cz a část byla dotazována osobně v ulicích Příbrami, Dobříše a v místě bydliště. Dotazník měl za úkol zjistit postoj, názor, zkušenost s problematikou směřující ke kriminalitě páchané mládeží.

⁶⁴ SCHELLEOVÁ, I. *Právní postavení mladistvých*, Praha, 2004, s. 96

⁶⁵ *Trestní řízení ve věcech dětí a mladistvých*[online]. 2011 [cit. 9. března 2012]. Dostupný z [www: http://www.trestni-rizeni.com/vyklad-pojmu/trestni-rizeni-ve-vecech-deti-a-mladistvych](http://www.trestni-rizeni.com/vyklad-pojmu/trestni-rizeni-ve-vecech-deti-a-mladistvych)

⁶⁶ ČESKO. Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže. In: *Texty zákonů, Česká republika*, 2012, s. 244

Sběr dat byl realizován, tj. názory, postoje, zkušenosti prostřednictvím zpracovaného dotazníku, který obsahoval 13 otázek. Otázky byly puštěny do oběhu v měsíci únoru a v internetové podobě byl k dispozici od 19. 02. 2012 - 01. 03. 2012. Dotazník byl propagován pod názvem „Prevence kriminality dětí a mladistvých“ a obsahoval úvodní informaci, následovala dotazující čas a v závěru poděkování. Počet vyplněných dotazníků byl 170 kusů s návratností 83% a byl čistě anonymní a dobrovolný.

Stanovení hypotéz

Hypotéza č. 1: Myslím si, že většina respondentů bude toho názoru, že trestná činnost dětí a mladistvých je rozšířená velmi.

Hypotéza č. 2: Předpokládám, že většina dotazovaných uvede, že trestná činnost dětí a mladistvých je více rozšířená ve městech, než na vesnicích. Značná část z respondentů bude uvádět i možnost, že nerozhoduje místo, ale jedinec.

Hypotéza č. 3: Myslím si, že prevence předcházející delikventnímu chování dětí a mladistvých, bude podle dotazovaných ve školách nedostatečná.

Hypotéza č. 4: Předpokládám, že většina respondentů se s trestnou činností již setkala, a myslím si, že nejvíce se setkávají s hospodářskou kriminalitou, jako je například porušování autorského práva.

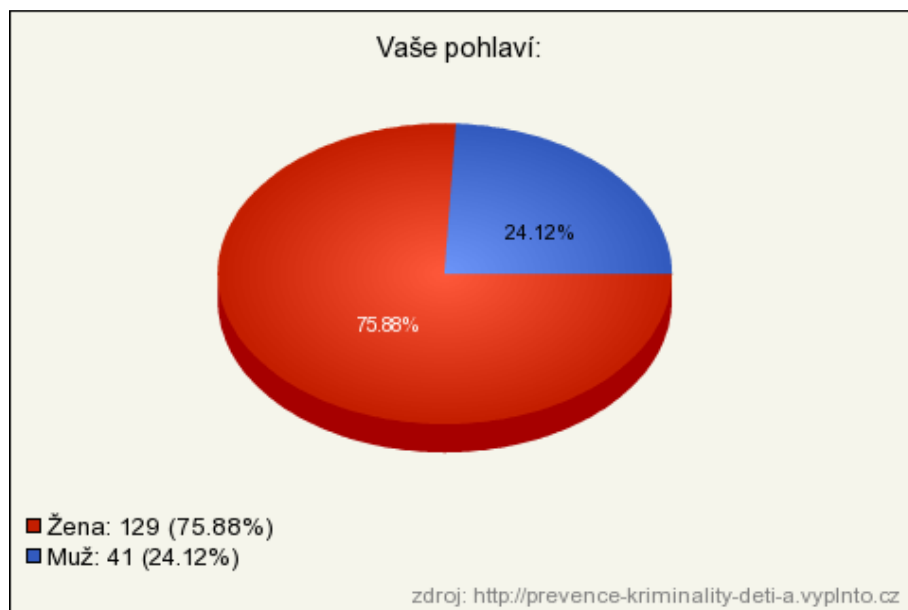
Hypotéza č. 5: V otázce, týkající se trestání trestné činnosti dětí a mladistvých, si většina odpovídajících myslí, že trestné činy se netrestají, tak jak by měly.

Vyhodnocení dotazníkového šetření

Anketního šetření se zúčastnilo celkem 170 respondentů. Z toho bylo 129 žen a 41 mužů. Jednalo se o respondenty jak z internetového šetření tak i z osobního dotazování.

Otázka č. 1: Vaše pohlaví?

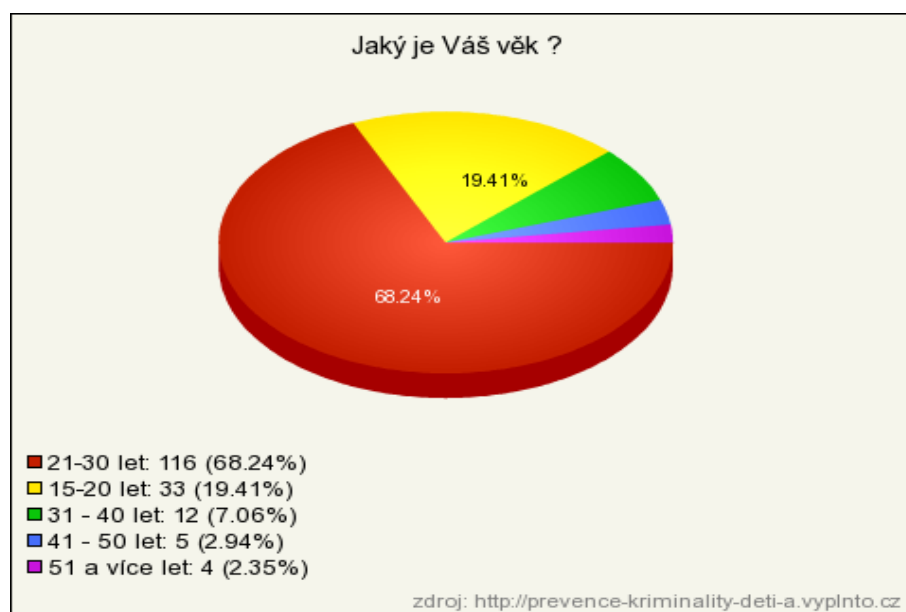
Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

Věková hranice respondentů byla stanovena v rozmezí 15 – 51 a více let. Graf číslo 2 popisuje důkladněji věkové rozmezí dotazovaných. Odpovědí na otázky se nejvíce zúčastnila skupina lidí v rozmezí 21 – 30 let a to s počtem 116 osob.

Otázka č. 2: Jaký je Váš věk?

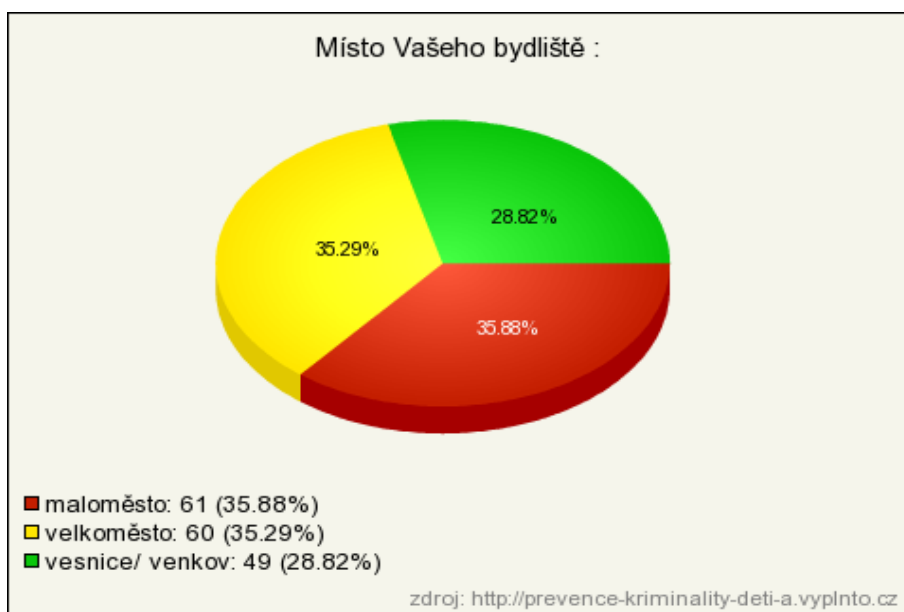
Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

Na další identifikační otázku odpovědělo opět celkem 170 a týkala se místa bydliště dotazovaných. Nejvíce dotazovaných odpovědělo, že bydlí v maloměstě, ovšem tato otázka byla velice vyrovnaná v odpovědích, jelikož zastoupení první a druhé odpovědi se lišilo pouze jedním respondentem. Ovšem ani třetí odpověď nebyla málo zastoupená.

Otázka č. 3: Místo Vašeho bydliště?

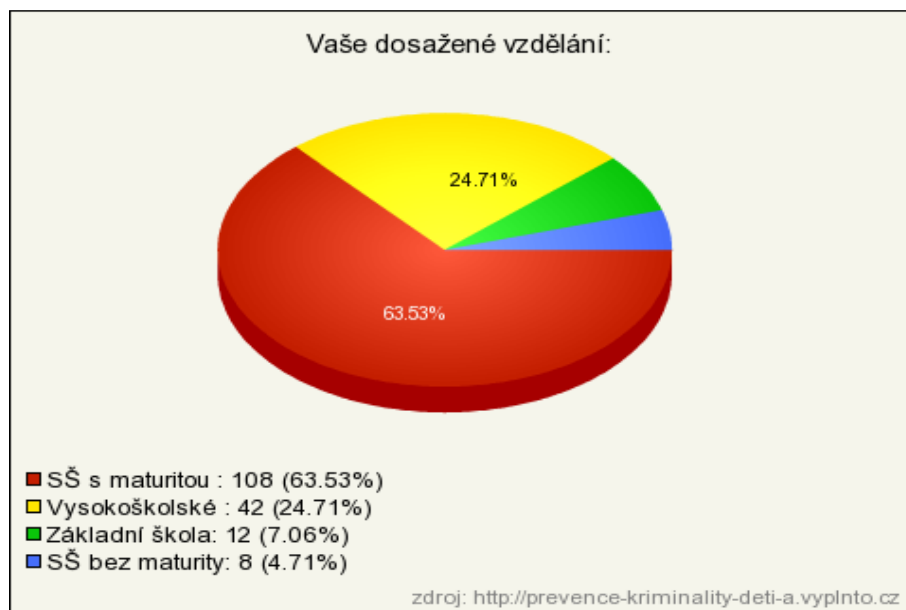
Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

Jako poslední identifikační otázka respondentů se týkala jejich dosazeného vzdělání. Výběr byl ze čtyř odpovědí a to, zda- li se jednalo a ukončení základní školy, střední školy – vyučení, střední školy s maturitou, popřípadě vysoké školy. Nejvíce dotazovaných odpovědělo, že ukončili vzdělání střední školou s maturitou s celkovým počtem 108 dotázaných.

Otázka č. 4: Vaše dosažené vzdělání?

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

Další povinná otázka se již týkala kriminality dětí a mladistvých. Konkrétně dotazem, zda-li si lidé myslí, že je trestná činnost rozšířená. Zde nedošlo k překvapivému závěru. Dotazovaní se skoro jednoznačně vyjádřili, že trestná činnost dětí a mladistvých je rozšířena hojně. Hypotéza číslo 1 se v tomto případě potvrdila.

Otázka č. 5: *Myslíte si, že je trestná činnost dětí a mladistvých rozšířená?*

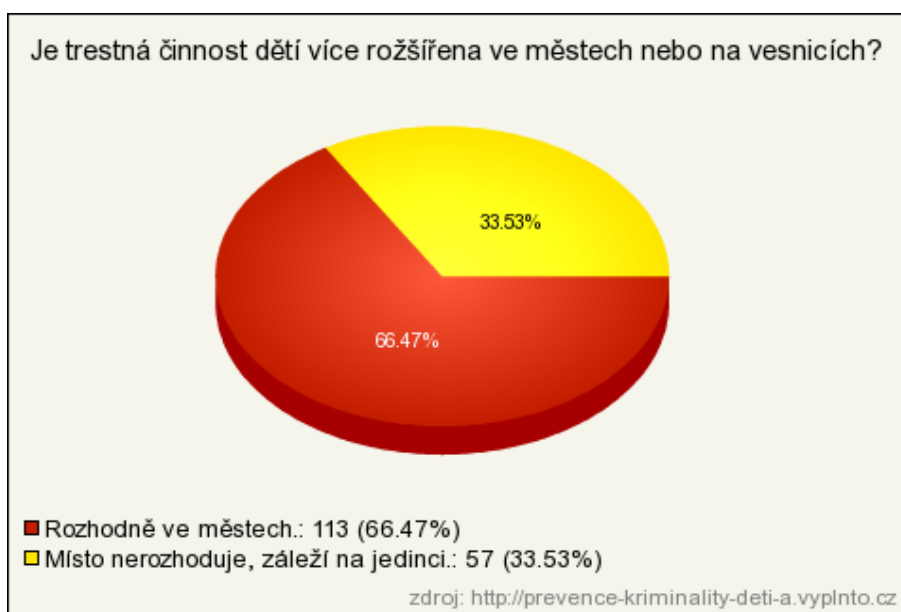
Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

Šestá otázka měla zjistit, jestli za trestnou činnost může místo bydliště. Ze tří odpovědí byly zvoleny pouze dvě. Odpověď, že je více kriminality na vesnicích nezvolil žádný z dotazovaných. 66, 47% dotazovaných zvolilo odpověď rozhodně ve městech, zbylá část uvedla názor, že za kriminalitu, jenž páchají děti a mladistvý nemůže bydliště, ale jedinec sám. Hypotéza číslo 2 se tedy také potvrdila.

Otázka č. 6: *Je trestná činnost dětí více rozšířena ve městech nebo na vesnicích?*

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

Další otázka se týkala prevence, zda mají respondenti pocit, že je ve školách dostatečná prevence předcházející delikventnímu chování dětí. 91 dotazovaných z celkového počtu 170, má pocit, že prevence je nedostatečná. Pouze zlomek 13 lidí má názor, že prevence kriminality je dostatečná. Zbylé odpovědi naráží na fakt, že prevence nemusí být jen na školách, ale v rodině. Hypotéza číslo 3 se v tomto případě potvrdila.

Otázka č.7: *Máte pocit, že je ve školách dostatečná prevence předcházející delikventnímu chování dětí?*

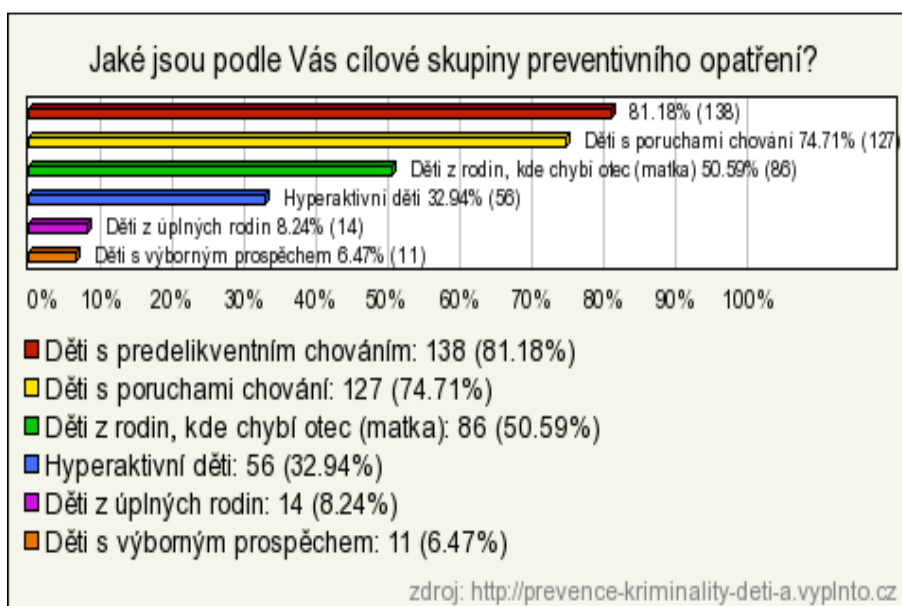
Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

Cílem osmé otázky bylo zjistit, jaké skupiny dětí a mladistvých mají podle respondentů největší zastoupení, kde by měla fungovat dostatečná prevence kriminality. Výsledkem je fakt, že většina si myslí, že cílová skupina preventivního opatření jsou děti s již delikventním chováním (počet 138). V závěsu je odpověď, děti s poruchami chování. (počet 127). Na tuto otázku bylo možné odpovídat více odpověďmi.

Otázka č. 8: *Jaké jsou podle Vás cílové skupiny preventivního opatření?*

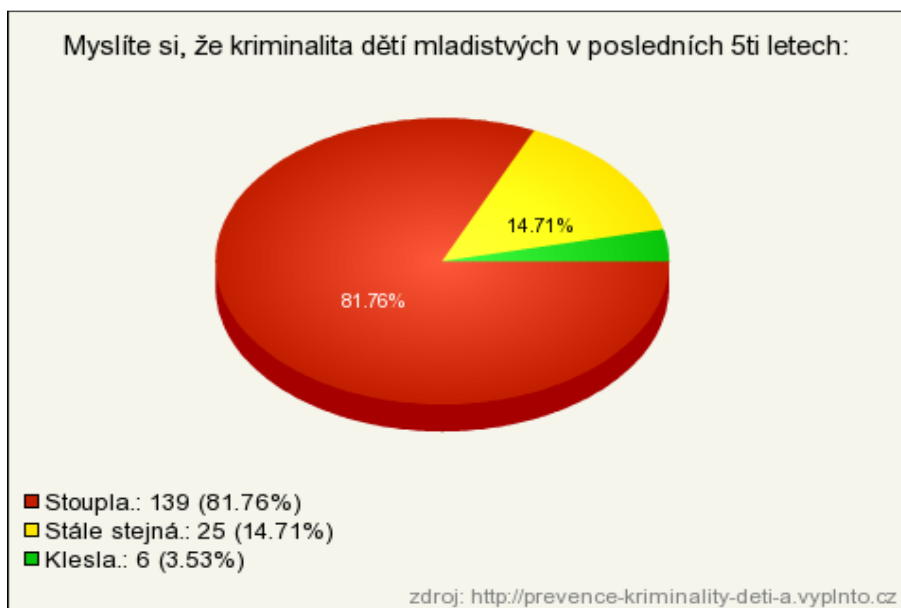
Povinná otázka, respondent musel zvolit alespoň některou z nabízených odpovědí (min. 1).

Kriminalita dětí a mladistvých podle statistik jednoznačně stoupá. Proto vznikla otázka číslo devět. Pouze malé procento respondentů odpovědělo, že kriminalita dětí a mladistvých za posledních 5 let klesla. Většina, tj. 81, 7% dotazovaných se domnívá, že kriminalita stoupla.

Otázka č. 9: *Myslíte si, že kriminalita dětí mladistvých v posledních 5ti letech:*

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

Podle respondentů kriminalita dětí a mladistvých stoupla, proto následující otázka byla jasně zvolena. Cílem otázky bylo zjistit, jestli se dotazovaní s kriminalitou dětí setkali, ať osobně, z doslechu či vůbec nesetkali. 99 dotazovaných se s kriminalitou setkalo z doslechu, 58 lidí osobně a zbylá část 13 občanů se s kriminalitou nesetkala vůbec. Dá se říci, že i v dnešní době je toto číslo potěšující.

Otázka č. 10: *Setkali jste se někdy s kriminalitou dětí a mladistvých?*

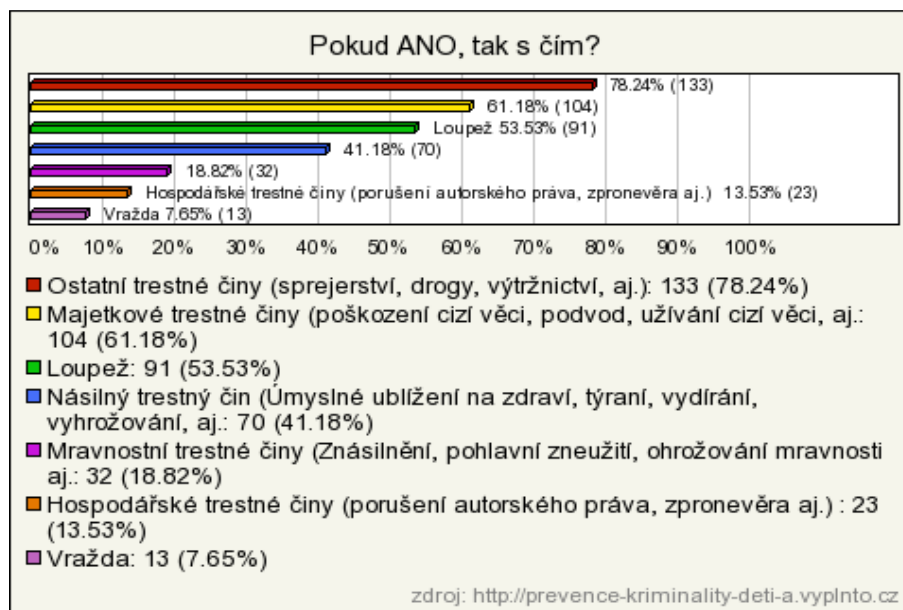
Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

Otázka číslo jedenáct korespondovala s předešlou otázkou, která se týkala zkušeností s dětskou kriminalitou, jedinci, kteří odpověděli, že se s kriminalitou dětí a mladistvých již setkali, měli uvést konkrétní příklad. Respondent mohl zvolit více odpovědí, proto počet celkových odpovědí neodpovídá počtu respondentů. S největším počtem zkušeností s kriminalitou, mají dotazovaní v oblasti ostatních trestných činů, jako je například výtržnictví či drogy. Až na šestém místě se umístila odpověď ohledně hospodářských trestných činů, do kterých se řadí například i porušení autorského práva, tato odpověď by mohla být diskutabilní, jelikož v dnešní době si drtivá většina, právě ze zmíněné kategorie dětí a mladistvých, například stahuje filmy, muziku nebo počítačové hry a programy právě nelegálním způsobem, což je porušování autorských práv. Poslední místo obsadil nejtěžší zločin a to vražda, 13 dotazovaných má i tuto smutnou zkušenost. Hypotéza číslo 4 se v tomto případě nepotvrdila.

Otázka č. 11: *Pokud ANO, tak s čím?*

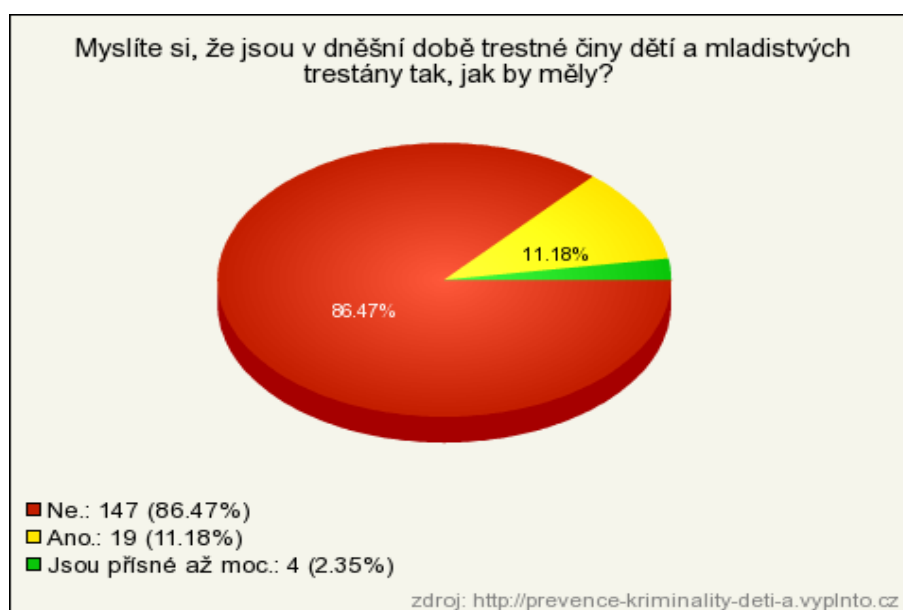
Povinná otázka, respondent musel zvolit alespoň některou z nabízených odpovědí (min. 1).

Dvanáctá, předposlední otázka, měla zjistit názor dotazovaných na trestání dětí a mladistvých. Bylo možné odpovědět pouze jednou odpovědí, a to, jestli si lidé myslí, že se v dnešní době trestné činy trestají spravedlivě. Drtivá většina respondentů, (147 odpovědí, což je 86,4% z celkového počtu) odpověděla, že se trestné činy dětí a mladistvých netrestají tak, jak by měly. Pouze malé procento (o málo více než 2%), jsi myslí, že tresty jsou až moc přísné. Hypotéza číslo 5 se potvrdila.

Otázka č. 12: *Myslíte si, že jsou v dnešní době trestné činy dětí a mladistvých trestány tak, jak by měly?*

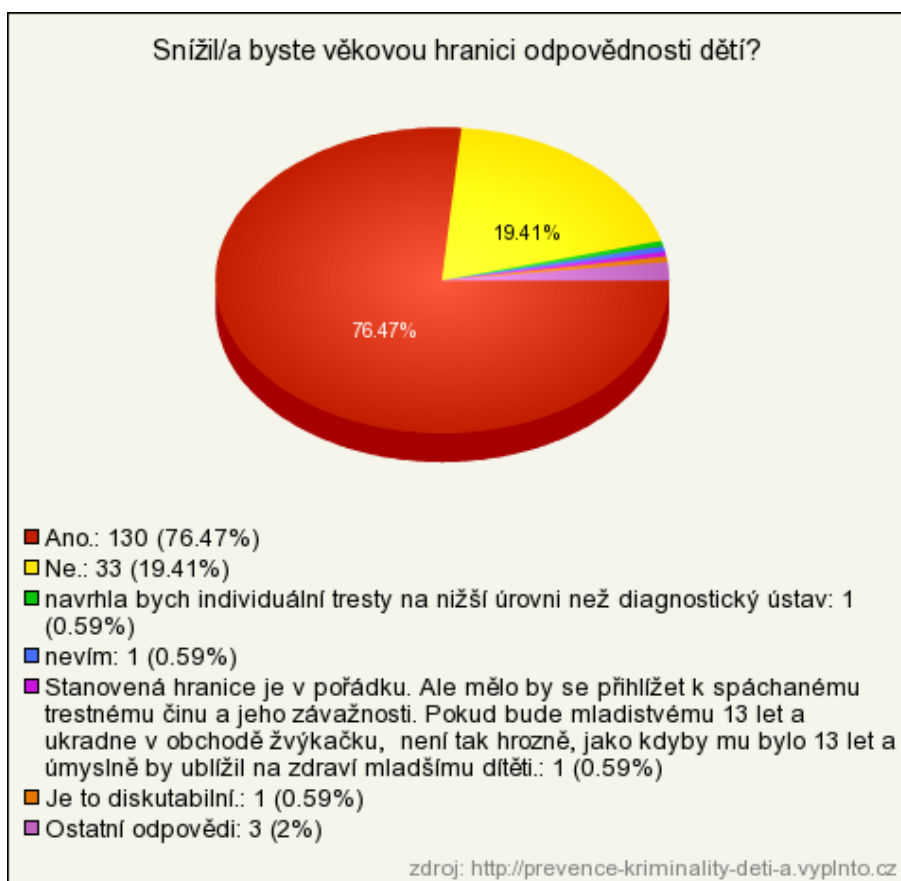
Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

Poslední, třináctá otázka, úzce navazovala opět s předešlou otázkou. Tato otázka zabývající se snížením věkové hranice dětí a mladistvých měla možnost, napsat odpověď vlastními slovy, či si vybrat z nabízených odpovědí. Potěšující bylo, že několik respondentů vybralo možnost právě zmíněných vlastních slov. 130 dotazovaných není spokojených s věkovou hranicí odpovědnosti dětí, a rádi by ji snížili. Pouze 33 dotazovaných (což je 19,41% z celkového počtu) by hranici odpovědnosti neměnilo. Zbylé odpovědi byly individuální, dle názoru jedince.

Otázka č. 13: *Snížil/a byste věkovou hranici odpovědnosti dětí?*

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí nebo napsat odpověď vlastními slovy.

ZÁVĚR

Téma bakalářské práce bylo zvoleno z důvodu, že jedním z nejzávažnějších problémů v boji s kriminalitou je trestná činnost mládeže. Trestná činnost mládeže je vážným problémem a jejímu snížení by se měla věnovat neustálá větší pozornost.

Hlavním důvodem, proč se tímto problémem zabývat, je fakt, že trestná činnost dětí a mladistvých se neustále zvyšuje. Tento problém se musí řešit. Kriminalita dětí zahrnuje trestnou činnost mladistvých a způsobuje vážný problém. Proto je prevence těchto jevů velmi důležitá.

Hlavním cílem práce bylo charakterizovat hlavní příčiny dětské kriminality. Což se povedlo. Nejzávažnější příčiny páchaní trestné činnosti dětmi a mládeží jsou tam, kde by vlastně ani být nemusely. To, co vede mládež k páchaní kriminálních deliktů, jsou nedostatky v rodinné výchově, mravní a také v citové výchově, dále pak malá nabídka aktivit ve volném čase. Kdyby příčina byla jediná, dala by se snadno odstranit. Ovšem příčin je však několik. Dospělí většinou hledají všude kolem sebe, jen ne u sebe. A přiznat si, že jsme to my, kdo dává dětem příklad, jak řešit problémy, že my jsme dětem vzorem různých způsobů jednání, je velmi těžké. Dalším cílem bylo poukázat na historický vývoj a účel zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže.

K dosažení cílů byla použita faktograficko-analytická metoda, a také bylo provedeno dotazníkové šetření, kde předmětem zkoumání byla trestná činnost dětí a mladistvých. Dotazník byl vyplňován osobně v ulicích Příbrami a Dobříše a dále byl rozeslán pomocí internetových stránek www.vyplnto.cz. Cílem dotazníkového šetření bylo zjistit zkušenosti občanů s kriminalitou páchanou mládeží, zda-li se kriminalitou dětí již setkali a popřípadě s jakým druhem.

Dotazníková metoda byla zaměřena na cílovou skupinu lidí ve věku od 15 – 51 let a více. Dotazník byl propagován pod názvem „Prevence kriminality dětí a mladistvých“ a obsahoval 13 otázek. Anketního šetření se zúčastnilo celkem 170 respondentů. Faktem je, že respondenti o kriminalitě dětí ví, jelikož se většině případů potvrdily stanovené hypotézy. Například v hypotéze číslo čtyři, došlo k překvapivému závěru, kde se hypotéza nepotvrdila. Otázka měla za úkol, najít největší zastoupení, s jakým druhem trestné činnosti se nejvíce respondenti setkali. Předpokladem bylo, že zvolí hospodářské trestné činy, kam spadá například porušování autorského práva.

V dnešní době nelegální stahování CD a DVD nosičů z internetu zkusil snad každý, ovšem respondenti zvolili s největším počtem hlasů ostatní trestné činy, jako je například sprejerství nebo výtržnictví.

Z dotazníkového šetření vyplynulo, že informovanost veřejnosti o dané problematice je opravdu velmi vysoká, ovšem otázkou zůstává, proč tedy kriminalita stále stoupá. Bylo by řešením, založit na Příbramsku neziskové organizace zabývající se těmito problémy? Podle mého názoru ano. Pochopitelně již existují, například zmínění Salamandr, ale bohužel je jich málo. Navrhovala bych jejich zvýšení. Založení neziskové organizace je náročné, ale ne nemožné. Dnes je již možné na internetových stránkách nalézt odkazy na firmy, které Vám pomohou zajistit vše potřebné, upozorní na možná úskalí, která Vás mohou potkat při zřizování, také Vás předem podrobně upozorní na ceny zřízení, které se týkají poplatků na úřadech, za notáře a jiné.

Jako vhodný prostředek, by bylo založení více takových sdružení. Představa je jasná. Sdružení by mělo za úkol rozvíjet fantazii, mysl, ale i motoriku dětí. Cílem by bylo, aby děti vymýšlely samy, co chtějí vytvářet a dělat. Určitě by je to motivovalo více, než když jim pracovníci sami řeknou, že dnes budou dělat to a to. Je jasné, že do takové projektu přijdou děti spíše ty, které chtějí, ne ty co *musí*. Proto by bylo vhodné spolupracovat například se školou, a děti do sdružení přilákat nějakou motivací. Jádrem dobrovolných pracovníků sdružení by tvořili zkušení vedoucí z letních táborů, pedagogové ze škol a další spolupracovníci z řad odborníků na různé druhy zájmových činností pro děti a mládež.

Vhodným pomocníkem by mohli být například zvířata, tyto organizace vznikají většinou ve městech, kde děti moc zvířat nemají, z důvodu bydlení v bytě. Rozhodně zvíře je lepším společníkem, než televize a internet. Děti by zde mohli vyrábět i různé výrobky a poté je na svých jarmarcích prodávat. Za peníze, které by vydělaly, by mohly realizovat další své nápady. Naučily by se tak i hospodařit s penězi.

Kriminalita dětí byla a je bohužel součástí naší společnosti, je ale na každém z nás zda se rozhodneme pomoci a tím alespoň trochu přispět ke zlepšení situace v „boji“ proti ní, nebo zůstaneme stát a budeme kriminalitě dětí a mladistvých jen smutně přihlížet.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literární zdroje:

1. BUREŠ, R. *Základy etiky*. Praha: S & M, 1991. 31 s. ISBN 80-900096-5-4.
2. BÍLÝ, J. *Základy etiky, estetiky a religionistiky*. Ostrava: KEY, 2009. 137 s. ISBN 978-80-7418-014-9
3. ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. Plzeň: vydavatelství Čeněk, 2004. 431 s. ISBN 80-86473-86-4.
4. ELLIOTTOVÁ, M. *Jak ochránit své dítě*. Praha: Portál, 1995. 173 s. ISBN 80-7178-034-0
5. FISCHER, S. *Sociální patologie*. Praha: Grada, 2009. 217 s. ISBN 978-80-247-2781-3
6. HEIDBRINK, H. *Psychologie morálního vývoje*. Praha: Portál, 1997. 175 s. ISBN 80-7178-154-1
7. HAJNÝ, M. *O rodičích, dětech a drogách*. Praha: Grada, 2001. 136 s. ISBN 80-247-0135-9
8. CHMELÍK, J., *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003. s. 208, ISBN 80-7178-043-2
9. CHROMÝ, J. *Aktuální otázky trestné činnosti páchané na mládeži*. Brno, s. 256 disertační práce, 2011
10. JEDLIČKA, R. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. Praha: Themis, 2004. s. 480 ISBN 80-7312-038-0
11. KOHOUT, K. *Základy obecné pedagogiky*. Praha: Vysoká škola J. A. Komenského, 2002. 152s. ISBN 80-7048-043-2.
12. KRATOCHVÍL, V. *Trestní právo hmotné*. Brno: C. H. Beck, 2002. 950 s. ISBN 978-80-7400-042-3
13. MATĚJČEK, Z. *Co děti nejvíc potřebují*. Praha: Portál, 2009, 112s. ISBN 978-80-7367-504-2
14. MATOUŠEK, O. *Mládež a delikvence - Možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Praha: Portál, 2011, 344s. ISBN 978-80-7367-825-8
15. OSMANČÍK, O. *Kriminalita mládeže*. Praha: SEVT, 1968. 212 s. ISBN 36-027-68-02
16. POPELOVÁ, J. *Etika*. Praha: Čs. akademie věd, 1968, 492 s. ISBN 21-091-62

17. ROGERS, V. *Kyberšikana: pracovní materiály pro učitele a žáky i studenty*. Praha: Portál, 2011. s. 101, ISBN 978-80-7367-984-2
18. SCHELLEOVÁ, I. *Právní postavení mladistvých*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, 250 s. ISBN 80-86432-82-3
19. SVATOŠ, R. *Kriminologie*. České Budějovice: VŠERS, 174 s. ISBN 978-80-86708-21-8
20. URBAN, L. *Masová kominice a veřejné mínění*. Praha: Grada, 2011, 240 s. ISBN 978-80-247-3563-4
21. VEČERKA, K. *Sociálně-patologické jevy u dětí*, Praha: Eurolex, 2000, 210 s. ISBN 80-86008-74-6
22. ZAPLETAL, J. *Kriminologie*. 4. vydání. Praha: Policejní akademie ČR, 1996. ISBN 80-7251-09-9
23. ZOUBKOVÁ, I. *Kriminologie a prevence kriminality*. Praha: Armex, 2004, 143s. ISBN 80-86795-05-5
24. ZUZELOVÁ, J. *Trestní zákonodárství nad mládeží*. Brno: Masarykova universita, 1997, 247 s., ISBN 80-210-1643-4

Elektronické zdroje:

1. JESENSKÁ, E. *Děti a morálka*. [online]. 2011 [cit. 4. Února 2012], Dostupné z www: <http://mladazena.maminka.cz/scripts/detail.php?id=380755>
2. KAŠPAROVÁ, B. *Příčiny a podmínky páchaní trestné činnosti dětmi a mládeží*. [online]. 2010 [cit. 4. Února 2012], Dostupné z www: http://www.zachrannykruh.cz/kriminalita/priciny_a_podminky_pachani_trestne_cinnosti.html
3. PRŮCHOVÁ, M. Představujeme salamandr. [online]. 2012 [cit. 2. Února 2012], Dostupné z www: <http://www.Salamandr.wgz.cz/o-nas>
4. *Probační a mediační služba. O nás*. [online]. 2012 [cit. 7. března 2012], Dostupné z www: <https://www.pmscr.cz/o-pms/>
5. Trestní řízení ve věcech dětí a mladistvých [online]. 2011 [cit. 9. března 2012]. Dostupný z www: <http://www.trestni-rizeni.com/vyklad-pojmu/trestni-rizeni-ve-vecech-deti-a-mladistvych>

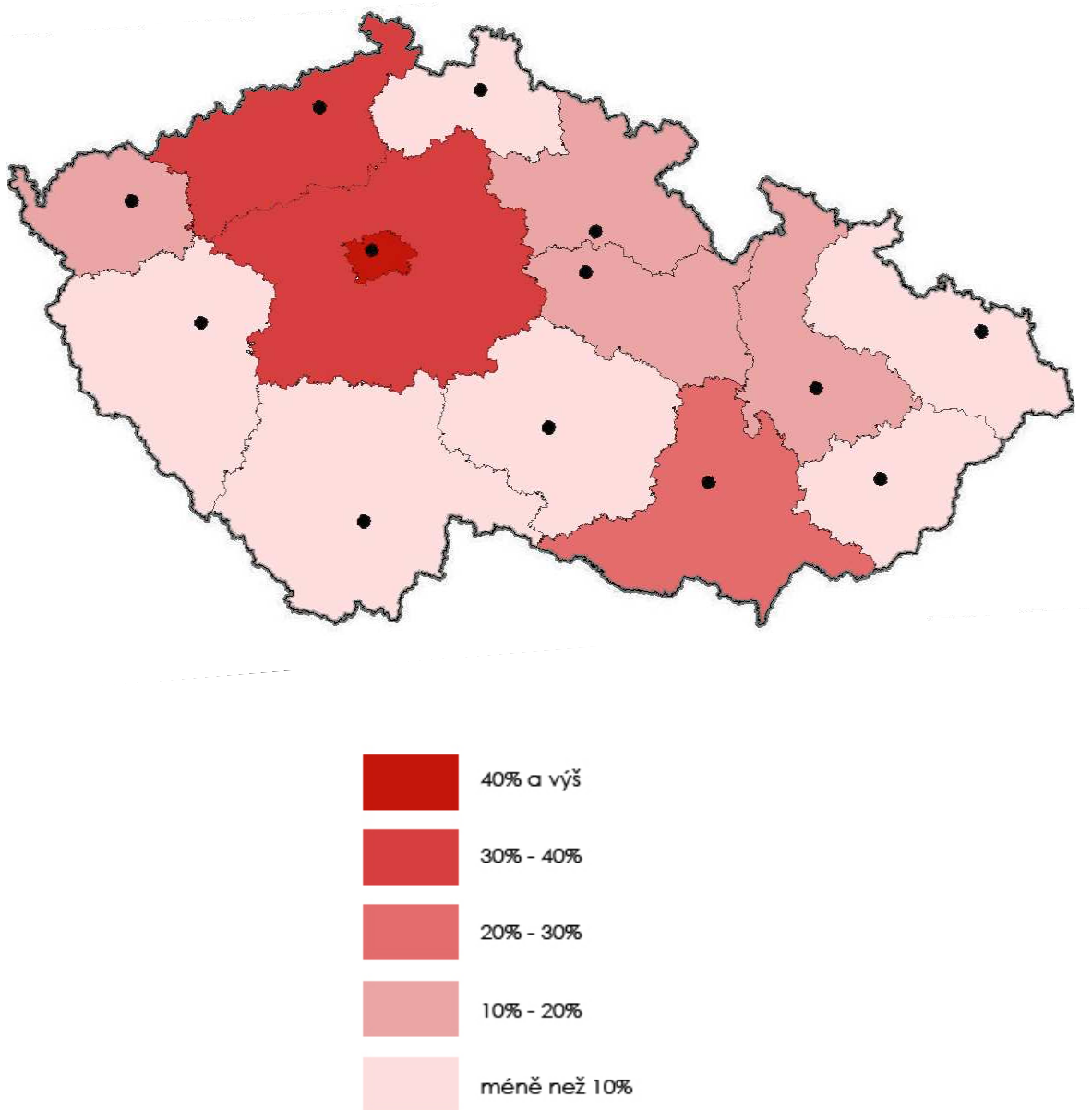
Legislativní zdroje:

1. ČESKO. Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže. In: *Texty zákonů, Česká republika*, 2012, s. 244

PŘÍLOHY

Příloha č. 1

Kriminalita mladistvých za jednotlivé kraje ČR

Dotazník

Prevence kriminality dětí a mladistvých

Dobrý den,

jmenuji se Jolana Fišerová, studuji 3. ročník na Vysoké škole evropských a regionálních studií v Příbrami, obor bezpečnostně právní činnost ve VS. Chtěla bych Vás požádat o vyplnění tohoto dotazníku. Dotazník je anonymní a poslouží ke zpracování mé bakalářské práce, která se zabývá prevencí kriminality se zaměřením na děti a mladistvé.

- 1. Vaše pohlaví?** (povinná otázka)
 - Muž
 - Žena

- 2. Jaký je Váš věk?** (povinná otázka)
 - 15 – 20 let
 - 21 – 30 let
 - 31 – 40 let
 - 41 – 50 let
 - 51 a více let

- 3. Místo Vašeho bydliště?** (povinná otázka)
 - Venkov/vesnice
 - Maloměsto
 - Velkoměsto

- 4. Vaše dosažené vzdělání?** (povinná otázka)
 - Základní škola
 - Střední škola bez maturity
 - Střední škola s maturitou
 - Vysoká škola

- 5. Myslíte si, že je trestná činnost dětí a mladistvých rozšířená?** (povinná otázka)
 - Ano, velmi rozšířená.
 - Ne, nemyslím si.
 - Nevím, nemohu posoudit, s trestnou činností jsem se neseťkal/a.

6. Je trestná činnost dětí více rozšířena ve městech nebo na vesnicích?(povinná otázka)

- Rozhodně ve městech.
- Na vesnicích / na venkově
- Místo nerozhoduje, záleží na jedinci.

7. Máte pocit, že je ve školách dostatečná prevence předcházející delikventnímu chování dětí? (povinná otázka)

- Ano, dostatečná.
- Ne, nedostatečná.
- Prevenci by měli zajišťovat rodiče, ne škola.

8. Jaké jsou podle Vás cílové skupiny preventivního opatření? (Zvolte alespoň jednu možnost, maximálně 6 možností - povinná otázka)

- Děti z úplných rodin
- Děti s predelikventním chováním
- Děti s výborným prospěchem
- Hyperaktivní děti
- Děti s poruchami chování
- Děti z rodin, kde chybí otec (matka)

9. Myslíte si, že kriminalita dětí mladistvých v posledních 5 ti letech: (povinná otázka)

- Klesla
- Stoupla
- Je stále stejná

10. Setkali jste se někdy s kriminalitou dětí a mladistvých? (povinná otázka)

- Ne
- Ano – z doslechu
- Ano – osobně

11. Pokud ANO, tak s čím? (Zvolte alespoň jednu možnost, maximálně 7 možností - povinná otázka)

- Násilný trestný čin (Úmyslné ublížení na zdraví, týraní, vydírání, vyhrožování)
- Vražda
- Majetkové trestné činy (poškození cizí věci, podvod, užívání cizí věci)
- Mravnostní trestné činy (Znásilnění, pohlavní zneužití, ohrožování mravnosti)
- Hospodářské trestné činy (porušení autorského práva, zpronevěra aj.)
- Ostatní trestné činy (sprejerství, drogy, výtržnictví, aj.)
- Loupež

12. Myslíte si, že jsou v dnešní době trestné činy dětí a mladistvých trestány tak, jak by měly? (povinná otázka)

- Ano
- Ne
- Jsou přísné až moc

13. Snížil/a byste věkovou hranici odpovědnosti dětí? (povinná otázka)

- Ano
- Ne
- Jiná odpověď:

Děkuji za Váš čas!